

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

ZVEZEK 4. - LETNIK III.

1905

VSEBINA.

Ivan Cankar: Gospod svetnik	97	Listek	124
Ksaver Meško: Zimske sanjarije	100	Književnost: Primož Trubar — Slovenski lantje v Bosni in Hercegovini. — Tretja zbirka učnih slik. — Biskup J. J. Strossmayer. — M. A. Simčiček: Dvoji láska. — Dr. A. Lang: Buddhismus. — Dr. M. Šrepec.	
Uta: A tebe bilo ni	100	Gledališče in glasba: Slovenska drama. — Slovenska opera.	
Prof. A. B.: Bolgarska umetnost	191	Raznoterosti: Pleterje.	
A. A. Pirc: Poročni dan	105	Naše slike: Srečko Magolč: Na Savskem nabrežju. (Umet. priloga.) — Henrika Šantel: Bajazza. (Umet. priloga.) — H. Charlemont: Cerkev v Galiciji. — I. Mrkvička: Metuljčki, Rodopska vila. — W. L. Arndt: Najboljša prijateljica, Ivana Kobilčeva. — T. Vasiljev: Južno vreme. — Djakovo. — Irma Polakova. — Samostan Pleterje.	
Dr. J. Polec: Dr. Vladimir Levec	106		
Ksaver Meško: Na cesti	112		
Zofka Jelovškova: Mara in njen sin			
Kajn	113		
Dr. Ivo Šorli: Plameni	116		
Fr. Govékar: Nad prepadom	120		

Listnica vredništva: G. F. Z. na D.: Pošljite še kaj! Toda ne pišite sonetov z akrostihoni! Čemu sama jokava „erotika“!? — G. S. Vilinski v T.: Oblika, logika, gramatika! Nadaljujte, a učite se ob modernih vzornikih! Nezdreme sentimentalnosti se otrešite! Rajanov v Gorici: Po svojem duhu in slogu spadajo v humorističen list. Odstopil sem jih vredništvu „Ježa“!

Slikarja napisov in lakirarja,
dekoracijska, stavbena in po-
hištvna pleskarja.

Delavnica: Igriške ulice šte. 8.
Telefon 154.

Ustanovljeno 1842.

Brata Eberl

Ljubljana

Tovarna oljnatih barv, laka
in firneža z električno go-
nilno silo.

Trgovina in pisarna: Miklošičeve
(Frančiškanske) ulice 6.

Ustanovljeno 1883.

Dobavitelj za c. kr. državne uradnike.

Odlikovan z zlato
kolajno in častno
diplomo na dunajski
modni razstavi 1904.

A. REISNER

v Ljubljani Resljeva cesta 7
Komenskega cesta 18

krojaški zavod za civilne,
vojaške in uradniške oprave.

Cene zmerne! Točna postrežba!

Velika zaloga najboljšega
pristnega angleškega blaga.

Klobuke, cilindre, čepice in slamnike

v najnovejših načinih in
velikih izberah priporoča

Ivan Soklič

v Ljubljani

založnik c. kr. avstr. državnih
uradnikov.

Pod frančo št. 2
postaja elekt. žel.

Ne pozabite!

da se dobijo različni stroji, orodje, okovi, štedil-
niki, kotli za žganje in kuhinje, traverze, kompletne
kuhinske oprave, trombe in cevi najboljše in naj-
ceneje pri

Karol Kavšeka naslednikov
Schneider & Verovšek

Ljubljana, Dunajska cesta 16.

Slovenske cenike razpošilja zastoj in franko.

Slovenska pivovarna - AUERJEVI DEDIČI V LJUBLJANI - Wollfove ulice 12

Ustanovljeno leta 1854!

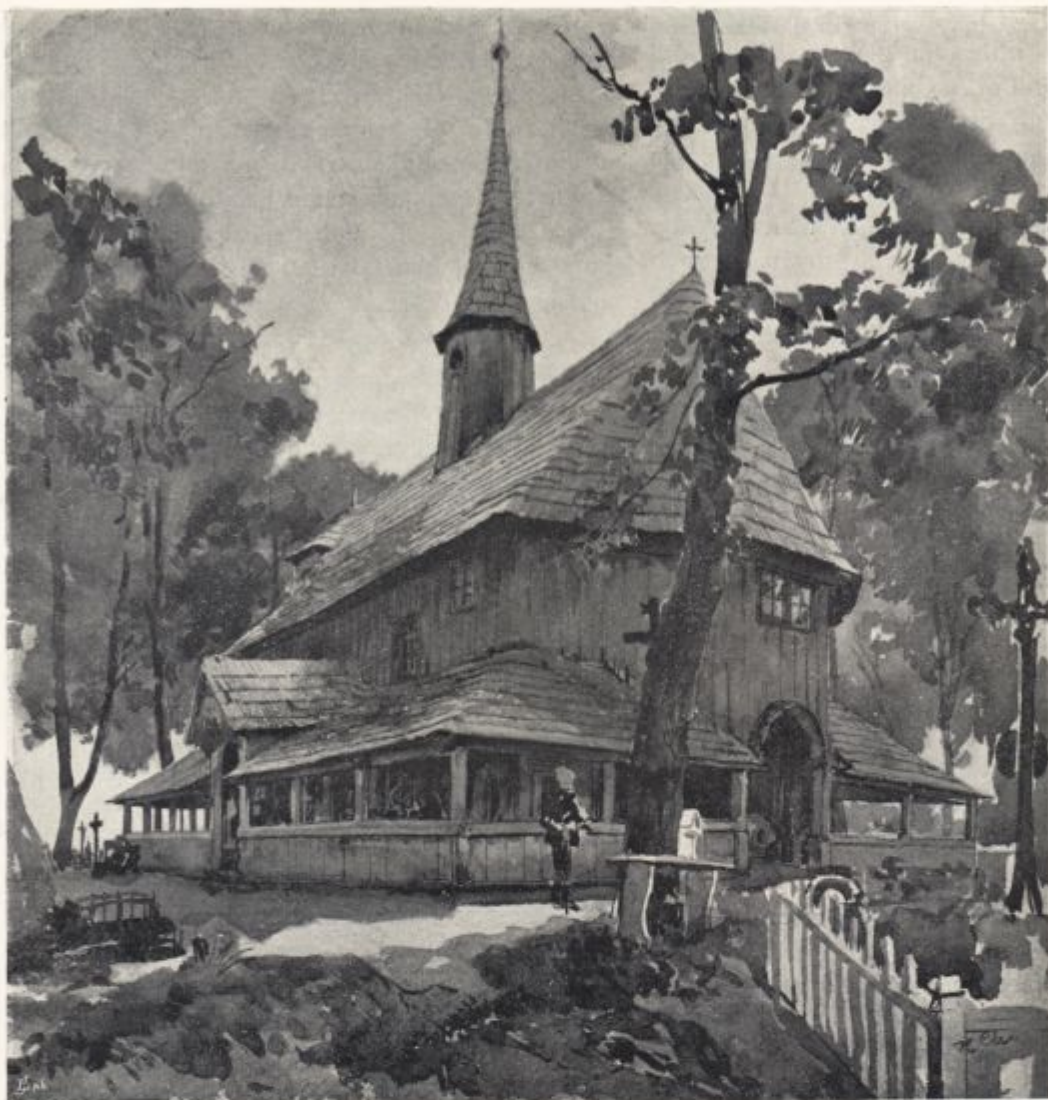
priporoča svoje izborni marčno in na bavarski način varjeno pivo.
Tvrška je bila leta 1904 v Parizu in Londonu z najvišjim darilom
„Grand prix“, zlato kolajno in častno diplomo odlikovana.

Zaloga v Kranju, Idriji, Metliki, Kostanjevici, Mengšu, na Igu, v Litiji, Vačah, Pijavi gorici, Sodražici, Podpeči,
Mokronogu, Dobrovi pri Ljubljani in Polhovem gradu na Kranjskem in v Gorici ter Podbrdu na Primorskem.

SREČKO MAGOLIČ: NA SAVSKEM OBREŽJU.

H. CHARLEMONT: CERKEV V GALICIJI.

GOSPOD SVETNIK.

Spisal Ivan Cankar.

Meglen, pust, do smrti žalosten dan; ali je še dan, ali se je že nagnil mrak? V senco in meglo se gubé sive, objokane hiše; težki, mokri vzduh je poln zlovoljnosti in neprijetnih spominov, in človeku je pri srcu tako tesno, kakor da še nikoli ni videl solnca. Potrt je in malodušen; kakor nelepe, od blata oškropljene, nerodne živali kobalijo misli po megleni cesti, kobalijo v kolobarju brez smotra. Ne lepega spomina, ne vesele želje več in spomni se človek naposled na slovensko umetnost in njen križevi pot...

Postal sem pred izložbo; med papirjem in knjigami stoji neokusen, pozlačen okvir in v

okviru je podoba. Slika tihe, otožne pokrajine; dvoje brez, v mraku samujočih. Tudi njemu, ki je bil ugledal te breze, ni bilo veselo pri srcu — ne lepih spominov, ne ponosne želje več. Tako zgodaj...

Ljudje so hodili mimo in nihče se ni ustavil; pust in vlažen je bil večer, pusti so bili obrazi. Breze so samevale kakor sredi tihe pokrajine; in zdelo se mi je, da bi vztrepetale v strahu, če bi se ozrlo nanje neprijazno oko.

V izložbi, v steklu, sem ugledal obraz. Častiljiv obraz z lepo dolgo brado in tudi v njegovem smehljaju je bilo kakor tiho sočutje, je bila mehka otožnost.

„Kako Vam je pogodi?“ me je nagovoril gospod svetnik s prijaznim glasom. Odgovoril sem, kakor se spodobi, da moja sodba ni mero-dajna, da pa se mi zdi slika, če gospod svetnik dovoli, pošten umotvor in umetnik uvaževanja vreden človek.

Izmed mnogoterih čednosti, ki krase gospoda svetnika, je treba še posebej imenovati njegovo ljudomilost. Z mano, nevrednim človekom, govori tako naravnost, brez vsake ošabnosti, skoraj bi rekel prijateljski, kakor z najbolj zaslužnim prvo-boriteljem. Nekoliko tesno mi je bilo vselej ob tej mehki prijaznosti; kakor je sram človeka, ko sprejemlje nezaslužen dar. Čutim se tako majh-nega in ničvrednega, tako prazno in brezpomembno se mi zdi moje življenje, kadar povešam plahe in osramočene oči pred obrazom moža, ki ne pi-šejo časopisi o njem nikoli drugače, nego o „diki naroda, prezaslužnem, požrtvovalnem“ itd. Skril bi se tedaj v temno vežo in bi se na tihem raz-jokal. Kam te vodi trnjeva steza? Kdaj, o kdaj boš dika narodova? ... Toda na obupaj, vzdigni oči in zgleduj se po njem, za njim nameri svoje korake in kmalu bodo zasijale zasluge daleko-vidno na tvojih prsih! ...

Gospod svetnik me je potrkal po rami.

„Resnično, lepa reč! Ampak čemu, prašam Vas, čemu?“

In še bolj bridkosten je bil njegov smehljaj.

„Da, čemu?“ je odgovarjal sam, ko sem molčal plah. „Vselej me zaboli srce, kadar se po-javi mlad umetnik, nadebuden fant. Prav tako se mi zdi, kakor da bi se mlado neumno dekletce napotilo v svet; — čez leto in dan se vrne po-kvarjeno in umrje v zaničevanju. Čemu se je na-potila v svet? Doma naj bi molzla krave ... To so tiste neumne sanje! Kaj je treba fantu, ki je mlad in zdrav, da bi sanjaril in se ukvarjal z umetnostjo? Delal naj bi, — toliko je koristnih poklicev na svetu!“

S prijaznim pogledom me je povabil ljudo-mili gospod svetnik in tako sem šel, visoke družbe vesel, ob njegovi levi strani po večernih ulicah mimo ljudi, ki so pozdravljali spoštljivo; sladko mi je bilo, zakaj tudi name je padel žarek časti — kakor obseva v jaslicah glorijska Izveličarjeva tudi nevredne pastirce ... Tisti večer je bila čudna mehkoča v srcu svetnikovem; tudi velike ljudi, samosvoje, zmagovite značaje obide časih žensko-plah občutek, da se sklonijo k pritlikavcem ter odgrnejo skrito rano.

„Saj veste, gospod, da sem velik prijatelj umetnosti —“

Vedel sem, o!

„— in da poznam ter uvažujem njen po-men za narodovo življenje in njegovo kulturo. Zato sem vesel in ponosen, da se tako krepko razvija naša mlada umetnost. Prijetno je govoriti ob slovesnih prilikah: Tudi mi, narod zaničevan, siromašen, tudi mi imamo svojo kulturo, kulturo samosevke, ne od višjih oblasti umetno izgojeno. Ponosno si lahko udarimo na prsa: Tudi mi — in tako dalje! Toda to, gospod, to je teorija!“

„O blagorodje, gospod svetnik!“ sem vzklik-nil ves žalosten.

„Teorija, drugega nič! ... Dvoje resnic raz-ločujemo, gospod: javno in domačo. Mladi ste še in tako ste si časih morda mislili, da lažejo navdušeni govorniki, da lažejo časopisi vsi po vrsti, da je vse javno življenje, kakor se kaže v besedah in dejanjih, velika laž. Zmotili ste se, zakaj to ni laž, to je — javna resnica. Kaj še niste slišali govornika? Kako trepeče njegov glas, kako plaka — vriska! Kako se svetijo njegove oči v svetem ognju, kako žare njegova lica! In za komedijantstvo naš narod nima daru; videli ste v gledališču. Ne laž — javna resnica! ... Kaj mislite, da bi mogel govoriti v veliki družbi, ob slovesnem večeru, kakor govorim zdaj z Vami? Čisto drugačne bi bile moje besede, nocoj go-vorjenim naravnost nasprotno. Ali tudi tiste besede bi prišle naravnost iz srca in bi segale v srce. Mirno živita druga ob drugi, domača in javna resnica; nikoli si ne prideta navzkriž, in prav je tako! Zdaj govorim z Vami; pridružil bi se nama tretji prijatelj in mislim, da bi ostali še zmirom pri domači resnici; komaj pa bi prišel četrti, bi se mahoma, skoraj čudežno, izpremenile naše misli, pozabili bi popolnoma, kar smo govorili pred tre-notkom. Kakor da se nas je doteknila palica — Bog vedi kako, nenadoma stojimo sredi prostrane po-krajine in vsenaokoli drugega nič, nego — javna resnica. In kar je najbolj čudno: prav nič se ne zavedamo, da smo bili preskočili zelo znaten jarek; stojimo sredi tiste pokrajine, kakor da smo stali tam od starodavnih časov, zato da ostanemo na vekov veke. Tako je, gospod!“

Glava mi je klonila v ovratnik; mraz mi je bilo. Iz sive megle so lili na cesto zmirom go-stejši mrakovi; nenadoma se je zasvetilo tam gori, iz tihega poslopja je pogledalo veliko svetlo oko in se je začudilo. Gospod svetnik je zavzdihnil.

„Ah, žalostno je! Zakaj človek ne ostane zmirom na rodovitnem polju javne resnice ... Kaj nisva govorila o umetnosti? Glejte, to je javna resnica: čast, ponos, kultura, napredek — i. t. d. Veliko je lepih besed in če jih razvrstite z umetno roko, se porodi jako navdušen govor, jako pri-

jeten članek. Bodite uverjeni, porodi se iz resničnega ognja in ljudje čutijo ta resnični ogenj in verjamejo. Zakaj bi ne verjeli? Javna resnica je, ali resnica je naposled vendarle . . .“

Njegovo drugače tako hladno oko je pogledalo sanjavo. Kam je pogledalo? Ali je zakoprnelo v teminah malodušnosti po solncu one prostrane pokrajine, kjer puhte iz rosne prsti tenke meglice lepih besed in friziranih čustev? Ali je seglo morda še dalje, še globlje — do tistih duri, ki počiva za njimi mladost, tako nedolžna in tako občudovanja vredna v svojih pestrih lažeh, zaničujoča dvom, brodeča preko mlak v višine? . . . Nagnil sem glavo in sem stopal s tihimi, obzirnimi koraki, da bi ne motil njegovih samotnih misli. Toda povrnil se je pogled z dolge poti, nasmešek je vztrepetal na ustnicah.

„In vendar, gospod, kako lepo in koristno je to urejeno! Človek je lahko navdušen in zdvojen, sentimental in ciničen, vesel in žalosten, vse po vrsti, brez prehoda in brez povoda, pa mu nihče ne more očitati hinavstva. Govoril sem sinoči, — da, gospod, še sinoči sem govoril in v mehkobi čustev so se mi solzile oči — da smo stopili s krepkim korakom v prednjo vrsto kulturnih narodov, da so minili časi naše sramote, ko smo sklonili glavo, če nam je kdo pljunil v obraz: Pokaži, kaj si ustvaril, nato zahtevaj svoje pravice; dokaži, da je tvoje polje rodovitno in vredno semena! . . . In zdaj: — Obrodilo je naše polje, pridite in pogledjte, kako se ziblje v solncu zlato naše klasje! . . . Tako sem govoril in, gospod, ali mi morete očitati, da sem lagal?“

„Ne, ne, gospod svetnik, blagorodje!“ sem vzkliknil navdušen in stisnil bi mu bil roko, če bi ne bilo nedostojno. On svetnik in jaz poet!

„No, glejte, — lagal se nisem, pa vendar ni bila resnica, kar sem govoril. Vsaj zdajle, v tem trenutku, ko sva sama, ne čutim v srcu te resnice . . . O, gospod, če ni zlagana tista navdušenost, je pa vsaj pregrešna. Le popolnoma barbarski človek brez srca in brez sočutja bi se mogel navduševati ob napredku naše umetnosti. In jaz sem človek mehak in usmiljen . . . Naš narod napreduje, ali kako drago plačuje sproti svoj napredek! Naša umetnost gre svojo ponosno pot proti solncu — da se tako izrazim —, ampak ta pot je pokrita s trupli! . . .“

V samotni ulici je bilo in gospod svetnik je izvelkel iz suknje robec in si je obrisal orošeni nanosnik. Tudi meni so se zasolzile oči. Gospod svetnik pa je bil krepak značaj in govoril je dalje s hladnim, že čisto mrim glasom.

„Ovladala me je bila sentimentalnost; oprostite mi, zgodi se redkokdaj . . . Po pravici rečeno — čemu pa se ukvarjajo ti ljudje, umetniki in poeti, s stvarmi, ki jih ne rabi živa duša? Kdo jim je bil zapovedal, da naj pojo, da naj klešejo kamen, mažejo platno? . . . Narod? Briga se narod zanje! Slavec poje in tudi kos — ali ta dva ne zahtevata, da bi ju narod redil . . . Velikokrat sem že premišljeval, kako prijetno bi bilo, če bi umetniki ne bili ljudje, temveč nekaki stroji, ki bi jih ne bilo treba ne mazati, ne popravljati in ki bi proizvajali neprestano, nam na veselje . . . Tako bi človek ne imel težke vesti . . .“

Strmel sem in ves prestrašen sem bil.

„Da, gospod, to je domača resnica in ono, kar sem prej govoril, je bila javna; kakor bi se izrazil nemški prirodoznanec: Feld- und Wiesenwahrheit . . . Naš narod je ubožen, umetnost je zanj luksuz, ki si ga ne more privoščiti. Kar storite, kar še nameravate, pomislite zraven zmirom, da je naš narod ubožen . . .“

Bog vedi, kakšna predrznost me je bila obšla in prašal sem pohlevno:

„Gospod svetnik, blagorodje, kaj ni to tudi . . . javna resnica?“

„Ne,“ je odgovoril nakratko. „To je domača in javna resnica, eden tistih redkih slučajev, ko se človek ob najboljši volji ne more lagati . . . Ubožen je naš narod; in zdaj pomislite na tisto veliko število mladih, idealnih ljudi, ki ponujajo svojemu narodu svojega uma in srca sadove, darove, ki jih narod ne mara, ker so predragi zanj! Ali se Vam ne smilijo ti mladi ljudje, umirajoči z grenkobo v srcu? Ali se Vam ne smili narod sam, ki leži na njegovem siromaštvu še prokletstvo nehvaležnosti? O tragika! . . .“

Tresel se mu je glas, meni pa je bilo, da bi zaplakal.

„O tragika! Berač sprejemlje dar od berača. „Ne, bratec!“ se brani. „Kaj se mučiš, da bi mi napravil to veselje? Škoduješ se grozno, meni pa ne pomagaš čisto nič. Res, prav nič nisem potreben tega veselja. Napravi mi rajši par novih škornjev; plačam ti jih pošteno in obadva bova zadovoljna!“ . . . Tako se brani ubožni narod; umetnik pa ne posluša nič, tudi poet ne, in seje rože, kjer bi bilo bolj potrebno zelje. Žal je človeku, ko gleda tako nespametno početje, žal mu je teh blagih ljudi. Delovanje za narod, za kulturo njegovo, za povzdigo takorekoč njegovega duševnega nivoa . . . hm . . . lepe reči . . . ob slovesnih večerih. Kar se mene tiče, spoštujem bolj tisto delovanje za narod, ki koristi obenem

tudi človeku samemu. Takih pametnih delavcev, gospod, je mnogo ... hm ..."

Že je bila noč, hladna, žalostna; kakor za gostim zagrinjalom so gorele svetilke na ulici.

„Kaj bi ne stopili malo k meni? Sam sem zdajle, pred večerjo, in dolgčas bi mi bilo, posebno če bi se spominjal na tiste samotne breze v izložbi. Tam prezeba umetnost, ubožni narod hodi mimo, ne ozre se na nedosegljivi dar ...“

Stopil sem z njim; vodil me je v sobo, ki se mi je zdela bogato opremljena. Poet, doma na cesti, nisem sedel še nikoli na tako mehkem naslanjaču. Sédel sem prav na rob in sem pokrtil kolena s klobukom. Moje oči pa so se opirale spoštljivo po sobi, ozirale so se in so se čudile. Tam na steni ... tam na drugi ... bogati okvir; v okvirih ... da, v okvirih ... Gospod svetnik se je nasmehnil narahlo, prav narahlo, nasmešek se je širil polagoma, že so vztrepetali brki.

„Zakaj ste povsili oči, gospod? Ej, zakaj ste povsili oči?“

Nisem jih povzdignil; jecal sem:

„Kako lepe bi bile tiste breze v tem bogatem okviru, gospod svetnik, blagorodje ... kako bi jim bilo gorko ...“

Zdaj so se smejale tudi njegove oči.

„Ne, ne, gospod ... naš narod je ubožen ...“

In nenadoma se je zasmejal naglas, tresla se mu je lepa brada in snel si je nanosnik, da bi mu ne padel na mizo.

„Naš narod je ubožen, gospod, ne prepričajte se z resnico! Kaj naj bi dal v tiste bogate okvire, ko je naš narod ubožen, presiromašen, da bi podaril kos kruha umetnosti? Ali naj bijem v obraz resnici in naj kupim tiste samotne breze? Kako bi me pogledali ljudje, kako bi me pogledal narod! Ne, gospod, ne morem! Usojeno mi je, da kupujem tiskane podobe po kroni ... zakaj naš narod je ubožen ... In kje bi ostala potem tista lepa, poetična tragika?“

Vesel je bil gospod svetnik in se je smejal, da so mu tekale solze do lic. Nato je vstal in me je potrkal po rami.

„Tudi Vi, gospod, tudi Vi boste še nekoč ... kujon ...“

Jaz pa sem šel po meglenih, vlažnih ulicah in kakor sem šel, oči uprte v tla, poln tihih, težkih misli, so me vodili koraki naravnost do svetle izložbe, do samujočih brez. Nikogar ni bilo več mimo; na steklu so se nabirale kaplje in so podrkavale v dolgih curkih navzdol. Kakor za meglo sem videl breze, kakor v veliki daljavi; tam so samevale in mraz jim je bilo ...

Vztrepetal sem in sem se ozrl; kakor da je stal nekdo za mano, šepetal ob moji rami:

„Tudi ti, tudi ti boš še nekoč kujon!“ —

„Res, saj si še mlad!“ sem pomislil in sem šel po svoji pusti poti ...

ZIMSKE SANJARIJE.

Ksaver Meško.

Jaz sanjam o topli vigredi
in o lepih najinih dneh,
in o smehljaju tvojem dražestnem
in o čudežnih tvojih očeh.

Tako sanjam ... A meglen je zimski dan,
in v srce mrazi, mrazi:
Ah, koga osrečuje pač tvoj zdaj smehljaj,
komu sijajo tvoje oči?

A TEBE BILO NI ...

Utva.

Čakala sem te
o večerih tihih,
polnih hrepenenja,
sladkega drhtenja, —
a te bilo ni ...

Čakala sam te
na samotnem bregu,
kjer so mehko vali
tebe k meni zvali, —
a te bilo ni, ...

Želje moje tajne
k tebi so hitele,
da bi te objele,
na srce prižele, —
a te bilo ni ...

IVAN MRKVIČKA:
METULJČKI.

BOLGARSKA UMETNOST.

Piše prof. A. B.

K

I.

dor je ogledoval jugoslovansko umetniško razstavo slik in kipov v Beogradu, je moral, če tudi ni sam umetnik ali umetniški kritik, že zaradi tega občutiti posebno radost, ker so se ob tej slavnostni priliki kronanja kralja Petra I. prvič srečali slovenski, hrvaški, srbski in bolgarski umetniki ter izložili svoje proizvode, kakor se spodobi bratom, združeno v enem poslopju drug poleg drugega. Kje so političarji s svojimi frazami o jugoslovanski slogi, kje pesniki s svo-

jimi lepodonečimi stihii o bratstvu in pobratimstvu, kje pevci s svojimi pesnimi „Hej Slovani“, „Naprej, zastava Slave“ itd.? Vsi so zaostali, upehani ali obupani, ne da bi bili dosegli svoj ideal. Prvi so bili jugoslovanski umetniki; sicer veliki idealisti, ki so stopili na realno podlago ter se predstavili složni pred vsem svetom kot vrli sinovi ene in iste majke Jugoslavije. Kakor je mogel genialen umetnik naslikati po Strossmayerjevem naročilu idealno „Jugoslavijo“, ki se nahaja v njegovi galeriji slik v Zagrebu, tako so mogli

zdaj vsi jugoslovanski slikarji in kiparji združno realizirati to idejo v Belemgradu.

Naj bi bilo to za primer in v vzpodbudo drugim stanovom pri vseh štirih jugoslovanskih plemenih! Pred osmimi leti se je začelo podobno gibanje med pevci in pevskimi društvi na slovanskem jugu po iniciativi plovdivskega pevskega društva. Predsednik društva je potoval v Belgrad, kjer je bil dobro sprejet in je bila njegova ideja celo opevana v sledeči lepi pesni:

Nāše nade.

Kad se braća jednokrvna slože,
kad brat bratu toplu ruku pruži,
kad se Srbin sa bratom Slovencem,
s Bugarinom i Hrvatom sdruži,
kad se dignu silni milioni,
milioni slavenskoga juga,
kad nam poklič s planina zazvoni,
a pesmice zabruje iz luga:
tad će, braćo, sunce da se rodi,
sjajno sunce rujne zore mlade;
tad će, braćo, istok da se oslobodi
i ostvare sve slavenske nade!

To pesem je zložil srbski pesnik Brzak pri samem pevskega večeru, ki ga je priredilo belgrajsko pevsko društvo v čast svojemu gostu iz Plovdiva.

V Zagrebu je bil bolgarski odposlanik istotako prijazno sprejet od tedanjega predsednika društva „Kola“, F. Arnolda. Društvo „Kolo“ je bilo prvo, ki je l. 1896. navdušeno sprejelo idejo združenja jugoslovanskih pevcev.

Dotično pismo se nam zdi tako važno, da ga doslovno objavljamo, ker je na čast društvu „Kolo“ in na čast hrvatskemu narodu:

G. Antonu Bezenšku
predsjedniku Plovdivskega pjev. društva.

Pozdravljajući srdačno ideju osnutka saveza jugoslavenskih pjevačkih društava, čast nam je ovim izjaviti: da „Kolo“ rado pristupa u taj savez, želeći, da patriotski ovaj podhvat urodi onimi plodovi, koji lebdiše pred očima njegovim pokretačem, a naročito, da sblži milu, jednokrvnu braću na jugu.

Zagreb, 8. lipnja 1896.

Predsednik: F. Arnold.

Tajnik: Ivan Gabrić.

Slovensko pevsko društvo na Ptui, ki je zborovalo istega leta v Brežicah, se pa ni moglo posebno vneti za to stvar, niti neko izmed tam

zbranih ljubljanskih pevskih društev. Mislili so, da je zaradi političnih razmer težko osnovati jugoslovansko pevsko zadrugo. In tako je začasno ta ideja zaspala!

A jugoslovanski slikarji in kiparji so nam dokazali, da je mogoča jugoslovanska zadruga. O letošnjem božiču so se zbrali odposlanci umetnikov vseh štirih plemen v Sofiji in so sestavili in podpisali pravila svoje zadruge „Lada“. Bolgarski časopisi so jih pozdravili bratski ter pisali ob tej priliki navdušeno o „prvem slovanskem prosvetnem kadru (zboru)“. To je bil po mnenju uglednih častnikov in učenjakov dogodek zgodovinske važnosti, ki se je vršil koncem leta 1904 v bolgarski prestolnici. Na prvem mestu bo to združenje jugoslovanskih moči in talentov mnogo koristilo sami umetnosti, v drugi vrsti pa prosvetni renomé južnih Slovanov dvignilo. A ta zadruga ima še neko važnost. Dejstvo, da je mogoče zjediniti štiri slovanska plemena pod eno zastavo, na eni, konkretni, realni točki, to dejstvo je edino v zgodovini slovanstva. Delali so se že razni poizkusi pri Čehih in dr., a žal, brez uspeha. Vsekakor so bili južni Slovani v tem obziru srečnejši; kajti to, kar nam predstavlja zveza jugoslovanskih umetnikov, je prvi uspešni poizkus za uredbo občeslovanske zveze.

Dne 9. in 10. oktobra m. l. so bili zbrani v Sofiji bolgarski in srbski stenografi. Dogovorili so se, da se priredi ob letošnjih počitnicah shod vseh jugoslovanskih stenografov v Belgradu, kjer se osnuje njihova zaveza. To idejo je „Jugoslovanski Stenograf“ vzbudil že l. 1876 v Zagrebu in jo dolgo vrsto let krepko zagovarjal. Istotako „Jugoslovanski Glasnik“ l. 1896. Nekaterniki so ga zbog tega celo smešili, a zdaj lahko njegov urednik zakliče s ponosom: „Zmaga je naša!“

Umestno in zanimivo bode torej, da seznamim čitatelje „Slovana“ s tistimi umetniki ki stoje v prvi vrsti nove umetniške zveze jugoslovanske. Meni so najbolj znani bolgarski umetniki; zatorej naj jih v kratkih črtah predstavim svojim rojakom. Z ostalimi pa naj nas seznanijo pisatelji dotičnih narodnosti! Tako bomo vsak po svojih močeh pomagali, da se širi in krepki kulturna jugoslovanska vzajemnost.

„Senior“ bolgarskih slikarjev je g. Ivan Mrkvička, rodom Čeh, ki živi že nad 25 let v Bolgariji. Bil je prvi učitelj risanja na plovdivski gimnaziji, a premeščen pri otvoritvi risarske šole pred kakimi 12 leti v Sofijo ter imenovan ravnateljem istega zavoda. Na tem mestu deluje vse

do danes. Ravnatelj Mrkvička je skromen mož, jako nadarjen in delaven strokovnjak. Posebno si je dal truda, da izuči narodno bolgarsko življenje in narodne tipe, ki jih zna predstavljati mojstrski. Naj omenim samo njegove dovršene žanrske slike: Mlät v Rodopih, Bazar v Plovdivu, Vračarsko dekle, Šopkinja, Šopi na sejmu, V ciganski kovačnici, Prva vaja na tamburici¹ itd.

Mrkvička je izučil tudi zgodovino bolgarskega naroda, starejšo in novejšo ter zna predstavljati iz nje najzanimivejše prizore na najlepši način. On je torej tudi prvi zgodovinski slikar v Bolgariji.

Nimam namena, opisovati vseh njegovih krasnih slik, od katerih so mnoge dobile visoko pohvalo na raznih izložbah, in je nekatere kupil knez za okras svojih salonov. Tudi se ne čutim sposobnega, oceniti njih polno umetniško vrednost. Samo to rečem, da bo Bolgarija imela vedno v čisljhi ime „seniora“ bolgarske umetnosti in da ostane ponosna na njegove proizvode.

Njemu na strani stoji g. Anton Mitov, sedaj profesor na risarski šoli v Sofiji, poprej na plovdivski gimnaziji. Mitov je dober humorist — satirik. V slikarski umetnosti se je šolal v Italiji ter dosegel mnogo lepih uspehov. Njegovo pero opisuje z veliko spretnostjo narodno življenje in posamezne „Baj-Ganjovce“² v satiričnem in humorističnem smislu. Med njegovimi slikami, žal, nisem videl nobenih, ki bi vzbujale čut humorja in satire. A zato je Mitov velik mojster v portretih in v „genru“. Mitov pa umé tudi lepo predavati in živo tolmačiti slike velikih mojstrov slikarjev raznih narodnosti. Cele serije slik predstavlja Mitov pri električni razsvetljavi s projektorjem v risalni dvorani v zimski sezoni teden za tednom. Pri njegovih predavanjih se zbira najodličnejše občinstvo s samim knezom in ministri na čelu.

Vstopnina pa je vsikdar v korist siromašnih dijakov risarske šole. Stotina dijakov mu je hvaležna za to posredno izdatno podporo, ki jim jo daje blagosrčni profesor.

Velik in istinski umetnik se mora imenovati prof. A. Vješin, rodóm Slovak, bivši mnogoleten monakovski mojster. Iz Monakovega je bil poklican pred kakimi ošmimi leti v Sofijo kot profesor na risarski šoli. Deloval je tam do predlani. Vsi dijaki so obožavali v njem izvrstnega mojstra slikarja. Knez sam se je precej začel zanimati zanj, ko je slišal o njegovih talentih. Izredno sposobnost ima za slikanje živali, posebno konj, a razne prizore iz

kmetskega življenja zna predstavljati na dovršen umetniški način.

V tem je Vješin nedosežen. Knez mu je bil naročil, da naslika l. 1902 prizore z jubilejnih manevrov pri Šipki. To so slike, kakoršnih bi moral iskati pri svetovnih umetnikih. Živo, naravno-istinsko je vse na sliki, bodisi žival, bodisi vojak; bilo pri solnčnem svitu, bilo pri mesečini. To se ne da opisati, to se mora videti! Na mnogih svetskih umetniških izložbah so dobile te slike prve nagrade. Kneza je naslikal kot jezdeca na konju. Dobil je tudi najvišjo pohvalo.

Predlani je g. prof. Vješin popustil svojo profesorsko službo ter se kot dvorski umetnik in kot vojni slikar, batailist bavi s svojo stroko, v katerej doseže gotovo še mnogo sijajnih uspehov. Profesor Vješin je zdaj v najlepši moški dobi (okolo 40 leten).

Nadalje naj slede imena nekaterih umetnikov, ki so sicer nekoliko mlajši od prejšnjih, a pokazujejo po svojem razvitju in po talentih, da bodo stopali po potih velikih mojstrov. Pred vsemi je imenovati Iv. Angelova in P. Klisurova (Bolgara), O. Horejšega (Čeha), Borisa in Nikolo Mihajlova¹ (Bolgara), Šaca (kiparja, Rusa), Spirdonova in M. Vasiljeva (kiparja, Bolgara). Angelov je studiral v Monakovem. Pred 10 leti je bil na plovdivski gimnaziji, a sedaj je učitelj risanja na sofijski gimnaziji. Ima veselo nprav, a v slikah predstavlja često veliko resnost. N. pr. Angelova veličastvena slika: „Bog je dal, Bog je vzel,“ ki predstavlja tužnega kmeta sredi žitnega polja, katero je pobila toča. Kmet se križa in predaje v božjo voljo. Ta slika je na belgrajski izložbi obračala pažnjo vsakega obiskovalca nase, a kupil jo je kralj Peter za lepo svoto cekinov. Angelov je izdelal tudi krasno sliko „Ženjice“ in več drugih. Nekatere so bile objavljene kot umetniške priloge ilustrovanim listom. Posebno je Angelov mojster v obrazih iz narave in iz življenja na kmetih (genrist).

Klisurov je skromen, a resen umetnik. Deluje bolj natihem, a kadar stopi v javnost, zmaguje s svojimi proizvodi, kar se je videlo na raznih izložbah. Klisurov je učitelj risanja na sofijski gimnaziji, a nekaj let je bil na plovdivski.

Dober umetnik je tudi Čeh O. Horejši, ki je že 20 let v Bolgariji. Zdaj je učitelj na sofijski gimnaziji. Najprej je bil v Trnovem na gimnaziji učitelj risanjā; odtam je bil premeščen v krasno rožno dolino Kazanliško v istem svojstvu na učiteljšče. Tukaj je imel priliko videti najlepšo prirodo na jugu Balkana. Tu je gledal meseca maj-

¹ Glej „Slovan“ I. str. 162.

² „Baj-Ganjo“ je podoben „Pavlihi“.

¹ Glej „Slovan“ II. str. 372, 384.

nika romantično trgatev rož, iz katerih se destiluje po vsem svetu proslavljano rožno olje, ter je potem mojstrski vpodobil s svojim čopičem rožno trgatev¹: široko polje, na gosto obraslo z rožami, ki se začenjajo razcvitati; jutranja zora osvetljuje vrste mladih krasotic bolgarskih in vrlih mladeničev, ki trgajo rožne popke in jih zbirajo v lične košarice. Vse je v razcvitu: priroda in ljudje — vse je radostno in bujno ob lepi zori majskega jutra. Slika je res krasna in po svoji izvirnosti

¹ Gl. „Slovana“ I. str. 189.

lahko zavzema odlično mesto v vsaki umetniški izložbi. Horejši je tudi izvrsten risar ptic in razne divjačine. Omenjam njegov proizvod, predstavljajoč dve ustreljeni ptici, viseči na vrvi ob beli deski. To sliko so hvalili že na mnogih izložbah — tako tudi v Belemgradu.

Končno sledi še lepa vrsta mlajših bolgarskih umetnikov, ki so bili večinoma učenci poprejšnjih, a so se samostalno že povzdignili na precejšnjo stopinjo umetniške dovršenosti.

(Konec prihodnjič.)

IVAN MRKVIČKA:
RODOPSKA VILA.

POROČNI DAN.

Slika iz življenja, spisal A. A. Pirec.

Zbudi jo mamica iz sanj. —

„Milena!

Današnji dan, pa spati moreš mirno? —

Poročni dan tvoj danes je, Milena,

najlepši dan, najsrečnejši življenja!

Poglej jo no, kako sladko smehlja se

zdaj dragica mi zlata. — Kaj sanjalo

se ti to noč je? O Ivanu tvojem?

Kaj ne? Odveč je pač vprašanje moje,

o kom nevesta srečna pač naj sanja“.

„Dà, dà, mamá. Do jutra skoraj spati

hotelo se mi ni. Ah, misli sladke

drville so se mi po glavi moji,

da spati nisem mogla, ne hotela! —

Oh, Ivan, ljubček moj, kako bi rada

objela te in poljubila!“

„Srečna

nevestica! — Zdaj hitro pa po koncu,

lenuška ti! Poročni dan pa spati

tako brez misli v beli dan! Milena,

glej, toaleto svojo, snežno-belo!

Kot meglica spomladna je, ki vsaka

razpihne sapica jo nežna“.

„Mama,

saj že ustajam. — Brzo, brzo, urno!

Poročni dan, veselja dan in sreče! —

In Ivan, mamica, kaj dela zdajle?

Gotovo tudi on o meni sanjal

je vso noč. — Da bil bi tukaj ljubček

pri meni že, da gledam mu v obličje,

poljub mu dam prestrasten, k sebi on me

pritisne tesno! — Mamica ti moja,

kako ga ljubim!“ — —

„Čakaj malo, hčerka,

še nekaj uric, in njegova bodeš

in on bo tvoj“. —

Poročni dan, kaj dela,

skrbi in truda si prinesel v hišo!

Pač ne nevesti, nji le ženini dragi

je v glavi, v mislih ji, on skrb ji dela

prijetno, sladko. — Mamica obleči

nevesto mora, solzne so oči ji,

pa skriva jih pred hčerko, sreče neče

kaliti ji ta dan. Saj srečno tudi ona

se čuti s hčerjo svojo. Ivan dober

bo mož ji, skrbno varoval jo bode
in negoval zaklad svoj. Ivan ljubi
Mileno svojo. Mamici to znano
prav dobro je, pa solze le teko ji
po velih licih. Danes je Milena
otrok še njen, pa jutri in še preje
Ivanova bo le, oh, njena nič več . . .

Nemirno hodi oče že zarana

po hiši, hodi, teka gori, doli.

Kaj išče, sam ne ve. — Mileno ljubi,

saj hčerka je jedinka. Misel bega

v prihodnost mu, preteklosti se spomni.

Kaj njemu čas pač dal je, ve; kaj hčeri

prinese, v temo je megleno skrito. —

Po hiši hodi oče gori, doli,

miru si išče. —

Hiša vsa nemirna

je danes. Kuha, peče se in vari,

vse vprek hiti in dela. Imenitna

oseba vsak je danes, kuharica

in kočijaž — in res tako je tudi.

Milena, ki najvažnejša je v hiši

bila do danes — ona, naše dekle! —

z Ivanom mora važnost zdaj deliti.

„Naš Ivan!“ zovejo ga vsi po hiši,

„naš ženini!“ Sobarica, kuharica,

dà, pastarica, kočijaž. Še sultan

bi klical ga tako — pa govoriti

ne zna. — Pripelje Ivan se na dvorec.

Še glupi Mihec teče čez dvorišče,

da konja spreže. Sobarica gleda

pri oknu ženina in sultan skače,

dobrika se mu. Oče ga pozdravlja.

Pa on!? Mileno išče v oknu znanem

z očmi, očeta vpraša precej zanjo.

Milena, Ivan! — Sreča nepopisna

iz lic, oči, iz vsake kretnje sije

zdaj jima. Ta poljub, objem! Ah, dušo,

življenje bi pustila v njem! — In starši?

Kaj mati, oče njima danes mari!

Poročni dan, presrečni dan! — Življenja

najslajše sanje danes izpolnile

se bodo, na poročni dan presrečni.

Milena, Ivan! —

V cerkev iti treba.

Pred hišo čaka ljudstvo radovedno,
in konji čili čakajo nestrpno.
Zdaj vrata se odpro: „Milena, Ivan!“
Za roko peljata se, drug v drugega
le gledata in stopata ponosna.
Milena, kakor mlado jutro bujno,
in Ivan, kakor zmagovalec. — V cerkev!
Vozovi z ženinom, nevesto, svati
hité po cesti v cerkev staro. Kdo pač
vse druge vidi! — Ženin in nevesta,
Milena, Ivan, gresta zdaj k poroki.

Milena, Ivan, ženin in nevesta
stojita pred oltarjem, ceremonij
se ne zavesta, nju ušesa gluha,
oči nju slepe so za vse okoli.
Zamaknjena sta, v njo on, v njega ona.
Kaj ž njima tam je v cerkvi se hotelo,
ne vesta nič. Da sta ljubezen zvesto
si obljubila za življenje celo —

odveč in smešno bi se njima zdelo.
Od vekov ljubi Ivan njo — Milena
pa njega, in na veke bosta
ljubila se, to vesta — drugo nič ni. —
Ko stari pater zvezal je ljubimca,
iz cerkve stopita zdaj mož in žena.
Resnoba jima legla je na lice,
občutke plahe čutita zdaj v srcih . . .
Čemu pač skrb, saj to sta si želela.
Pogledata v oči si. — Sreča jasna
odseva zopet iz obraza jima. —

In mlada poročenca naj bi jedla!
Jedo, pijo naj drugi, svatje, gostje. —
Minila je pojedina, minili
poljubi in objemi pri slovesu. —
Zdaj peljata se v temno noč objeta,
zdaj on je njen šele, njegova ona.
Brez prič poljub, objem, kako je sladek!
Poročni dan, presrečni dan. Zdaj sama
sta. — Mož on njen, njegova ona žena. —

DR. VLADIMIR LEVEC.

Spisal dr. Janko Polec.

(Konec.)

Levce se je sedaj v inštitutu za avstrijsko zgodovino, če možno, še bolj ugloobil v zgodovinske znanosti. Petčati se je moral zlasti v pripravljalnem letu po predpisih tega po vzorcu pariške „*école des chartes*“ urejenega zavoda, ki je tekom svojega petdesetletnega obstanka vzgojil najboljše zgodovinarje v Avstriji in Nemčiji, predvsem s akozvanimi pomožnimi vedami: z diplomatiko, paleografijo, umetnostno zgodovino itd. Mühlbacher, Redlich, Dopsch in Wickhof so bili njegovi profesorji. Razen tega je zahajal tudi v seminar profesorja nemškega prava, doktorja Ernesta barona Schwinda in imel tukaj nekaj predavanj. Poznal je namreč Schwinda že iz Luschinove hiše in se je nameraval pri njem habilitirati. Julija meseca l. 1899. je Levec napravil zelo obsežni in naporni državni izpit iz arhivstva in bil imenovan rednim udom inštituta. Dobil je državno ustanovo ter je moral kot tak ostati še dve leti v inštitutu in dovršiti predpisane zgodovinske študije. Da je bil Levec med tem časom marljiv kakor mravlja, mi menda ni treba posebej poudarjati in to je moral biti, če je poleg napornih inštitutskih predavanj in nalog hotel dovršiti tudi svoje juridične študije. Levec ni bil več nerad

jurist, bil je temveč še ponosen na to, da je juridično naobražen historik in večkrat je poudarjal važnost pravoslovnega znanja za zgodovinarja. Večkrat sem se čudil, kako temeljito je bil tudi podkovan v pravoznanstvu! In prebil je z ozirom na svoje trudapolne zgodovinske študije primeroma hitro juridične izpite in rigorozne ter je bil dne 21. marca 1901. v Gradcu promoviran doktorjem prava.

Običajno je, da dobe najboljši udje našega zgodovinskega inštituta po končanih študijah takomenovane rimske ustanove, s katerimi jim je omogočeno, v rimskih arhivih izpopolnjevati svoje znanje. Če je že sploh v naši naravi, da nas vleče večkrat z neznanskim hrepenenjem v solčno Italijo mnogo bolj, nego na megleni sever, je čutil Levec že v Gradcu še prav posebno to željo. Želel si vendar ni, kakor običajno njegovi tovariši, v večno mesto, zadovoljil se je le s Furlanijo in Benečijo. Hotel je videti tiste arhive, ki je o njih vedno čul že v Gradcu pripovedovati Luschina in Zahna, koliko gradiva hranijo za zgodovino njegove ožje domovine. Že l. 1900. je zasnoval grandiozno delo „o oglejskem parlamentu“, ki bi bilo brezdvomno zbok ozke cerkvene zveze oglejskih patriarhov s Slovenci ne le za našo

kranjsko, marveč za splošno slovensko povestnico epohalnega pomena. Trikrat je dobil državno ustanovo za velike počitnice (avgust, september, oktober 1. 1900, 1901, 1902). Preiskoval je v Benetkah državni arhiv, v Vidmu nadškofijski arhiv, kapiteljski, notarski in mestni arhiv, arhiv grofa Thurna, bogate zasebne zbirke Luschinovih znancev profesorjev Wolfa in Leichta, dalje farni arhiv v Št. Petru Slovenov, mestne in farne arhive v Gemoni in v Čedadu.

Posebno mnogo je občeval v Vidmu z znanim našim rojakom profesorjem Ivanom Trinkom s profesorji: Musonijem, Wolfom in Leichtom, pa tudi z doktorjem Friderikom Barnabo, kustosom notarskega arhiva; nadškofijskim knjižničarjem Nikolajem Pajanijem; kapiteljskim arhivarjem Jakobom Marcazzijem; v Čedadu z muzejskim ravnateljem Alvisom conte Zorzijem in s prof. Ruggero della Torre ter v Gemoni s caval. Valentinom Baldisco.

Enkrat je obiskal Levec tudi deželni arhiv goriški in arhiv Franca grofa Coroninija v Št. Petru pri Gorici.

Nabral je ogromno gradiva in ako bi mu bilo usojeno, kakor je nameraval, iti še enkrat v Italijo, kjer je bil Vladimir Levec tako silno rad, kjer mu je vse tako ugajalo in odkoder je prišel vedno kakor prerojen in bi ondi svoje gradivo še popolnil, bi nam bil spričo svoje nadarjenosti in železne pridnosti ustvaril delo, ki bi bilo za našo zgodovino temeljne važnosti! Ali prišlo je drugače! Profesor Dopsch je dobil namreč od cesarske akademije znanosti na Dunaju nalog, izdati avstrijske urbarje, te za pravno in zlasti gospodarsko zgodovino tako važne listine. Profesor Dopsch je že davno spoznal izredne vrline in zmožnosti svojega učenca doktorja Levca ter si ga je izprosil za svojega znanstvenega sodelavca pri tem ogromnem delu. Dr. Levec je ponudbo sprejel in ostal tudi po popolnoma dovršenih študijah na Dunaju, pripravljajoč najprvo izdajo latinskih urbarjev gornje- in dolnjeavstrijskih. Kako ogromno delo je to, koliko zgodovinskega, geografskega, jezikoslovnega, pravnega in gospodarskega znanja zahteva, more pojmiti le veščak. Cele dolge dve leti je delal dr. Levec na tej izdaji in lahko rečemo, da je pustil, že takrat slaboten, tukaj velik del svojega zdravja! V teh letih mu ni ostajalo mnogo časa za svoja lastna dela. V „Izvestjih muzejskega društva“ je popisal in priobčil 1. 1903. le nekatere, večinoma šmartinske fare pri Kranju tičeče se listine iz: „Furlanskih arhivov“ (str. 1.) ter v „Mitteilungen des Musealvereines für Krain“: „Die ersten Tür-

keneinfälle in Krain und Steiermark“ in nekaj sestavkov v Niederlovemu „Vestniku slovanskih starožitnosti“. V ostalem je pa delal le na dveh večjih samostojnih delih, ki sta bili deloma v zvezi s pripravljeno izdajo urbarjev: namreč na obširni razpravi o kolonizaciji ptujskega polja, ki naj bi izšla kot tretji del njegovih znamenitih „Pettauer Studien“ in na veliki monografiji „Das älteste Steuerwesen Österreichs bis auf die Zeit Rudolf des Stifters“. To dvojce del, ki bodeta le novi priči velike izgube, ki je zadela zgodovinsko znanost, je zapustil profesor Levec kolikor toliko dovršeni. Zadnji spis izide v Dopschovih novih perijodičnih publikacijah: „Forschungen zur inneren Geschichte Österreichs“.

Svoje naloge, ki je na njej delal celi dolgi dve leti tako vestno, gotovo v škodo svojega zdravja prevestno, pa še ni popolnoma dokončal, pripravljal je namreč ravno morda najutrudljivejši del, velikanski register, ko je bil profesor nemškega prava v Freiburgu v Švici, Zycha, pozvan na nemško vseučilišče v Pragi. Dr. Levec, ki tedaj ni bil niti docent, ni mnogo ali prav nič mislil, da bo on njegov naslednik. Ali profesor Luschin, do zadnjega trenutka Levčev najboljši prijatelj, ga o priliki svojega bivanja na Dunaju ob svečanostni seji akademije znanosti spomladi 1. 1903 opozori na to mesto in mu prigovarja, naj se zanje zavzame. Levec je poslušal svet svojega dobrohotnega učitelja. In čeprav je imel Levec starejše konkurente, že davno docente na vseučiliščih, je vendar odločil izborni glas mladega učenjaka v učenem svetu! Malo tednov po tisti, za Levčevo usodo važni akademski seji je že prišel na Dunaj odposlanec švicarske vlade, državni svetnik dr. Decurtins sam na Dunaj, da sklene z dr. Levcem pogodbo. Imenovan je bil takoj izrednim profesorjem nemškega prava z zagotovilom, da postane v treh letih ordinarij. Obvezal se je predavati po 5 ur na teden nemško pravo, po eno na teden pa določiti vrhu tega še za seminar ter predavati z ozirom na mnoge, zlasti ruske in bolgarske slušatelje vsake dve ali tri leta tudi o slovanskem pravu. Dne 7. avg. 1903. je bilo njegovo imenovanje oficialno proglašeno.

Poleti 1903 profesor Levec ni šel v Italijo, dovrševal je doma register k urbarski izdaji in se pripravljal za predavanja ter študiral švicarske pravne vire za svoj seminar.

Koncem septembra je že odpotoval v Freiburg, kjer je nastopil novo mesto 1. oktobra 1903.

Poln veselih nad in lepih načrtov je odšel v krasno Švico, ki jo je hotel ob ugodni priliki vso križem prepotovati . . .

W. L. ARNDT : NAJBOLJŠA PRIJATELJICA.

Freiburg (Fribourg), mesto s 17.000 stanovniki, leži slikovito na več brdih ob deroči Sarini, ki se v globokem vodotoču in v velikem loku vije skozi mesto. Čez Sarino drži več visokih žičnih mostih. Mesto je bilo nekdanj nemško, zdaj je tri četrtine stanovnikov francoske narodnosti. Vsa domača inteligenca, ves trgovski in obrtni stan je francoski. Samo v starem mestu ubožnejši ljudje govorijo še nemški. Promet je jako živahen. Življenje po gostilnah in kavarnah pa popolnoma različno od našega. Tukaj je kanton ustanovil l. 1888. nemško-francosko vseučilišče, ki ima štiri fakultete: bogoslovno, pravo-slovno, filologično-zgodovinsko in matematično-prirodoslovno. Na teologični fakulteti predavajo v latinskem, na ostalih treh v nemškem in francoskem jeziku. Vseučilišče se vzdržuje iz dohodkov ljudske banke in iz ogromne elektrarne, ki jo je ob Sarini zgradil Poljak prof. Kowalski. Slušatelji so Švicarji, Nemci, Amerikanci, Rusi, Poljaki, Bolgari; eden je bil leta 1903. celo z Dolenjskega. Docentov ima vseučilišče 60—70 raznih narodnosti. Vendar ta mešana družba iz raznih držav in dežel ne pozna narodnostnega vprašanja. Tu je vsak jezik enakopraven. In tudi kantonska uprava, obstoječa iz samih Francozov, uraduje nemško in francosko.

Levec je bil za svojega Dunajskega bivanja sicer vedno, skoraj neprestano v delu, a včasih je vendar ljubil razvedrila, zlasti v družbi dobrih slovenskih prijateljev. V družbi se je z domačini mogel tudi razvneti in drugače tako miren mož je postal vesel in živahen. In čeprav ni bil, domovino tako zelo ljubeč, nikdar posebno rad na Dunaju, je imel vendar dobre prijatelje zlasti Furlanija in dr. Vidica, med katerimi se je čutil domačega v tujini.

Prišedši pa koncem septembra v Freiburg, je ostal naenkrat sam brez znanca ali celo prijatelja daleč od domovine in svojcev v popolnoma tujih, od doma tako različnih razmerah. Tudi nobenega njegovih avstrijskih kolegov še ni bilo tisti čas s počitnic. Ker je bila tudi vseučiliška knjižnica zaprta, je delal dopoldne in zvečer doma, popoldne pa se je izprehajal „sam, tako sam“ ob bregovih globokotekoče šumeče Sarine ali pa je sedel na promenadi ter otožno gledal proti vzhodu, kjer je ležala njegova skoraj 1000 kilom. oddaljena domovina. Razun tega ni mogel dobiti primerne stanovanja. Čuden je slučaj, da je stanoval prvi čas v tistem stanovanju, kjer je zbolel spomladi l. 1903. profesor Westermeier, ki je umrl potem meseca maja tudi na črevesni bolezni po operaciji v prav tistem sanatoriju, kjer

je potem tako dolgo ležal profesor Levec! Iz tega prvega stanovanja je imel razgled na kolodvor in na — pokopališče. Zatorej se je kmalu preselil v hôtel „Terminus“. Ta hôtel pa je imel centralno kurjavo; toda ker je bilo pozimi malo potnikov, so tudi malo kurili. O božičnih praznikih, ko nihče ni potoval, pa praktični Švicarji sploh niso kurili, tako da je prof. Levec, zimsko oblečen, ves premrl dolge večere pri knjigi in delu, zmrzaval v svoji sobi.

Tudi tuja francoska hrana mu ni nikakor prijala.

In kakor je navadno, da prvi vtisk o kakem kraju vedno ostane, tudi Levca od prvega do zadnjega trenutka ni ostavila silna domotožnost. Verjetna je trditev njegovih znancev v Freiburgu, da ni bil ne eno uro ondi resnično srečen in zadovoljen. S pričetkom predavanj, ki jih je sam pričel 4. novembra 1903. o pravni nemški zgodovini, je spoznaval sčasoma tudi svoje tovariše, ki je odslej z njimi vedno občeval. Posebno intimen je bil z avstrijskimi tovariši, zlasti s profesorjem germanistike, sedanjim dekanom modroslovne fakultete, K. Zwierzino, potem s profesorjem kazenskega prava, dr. Venceslavom grofom Gleispachom, filologom Piccardtom, dominikancem profesorjem Zapletalom in s fizikom Gocklom; občeval je pa tudi večkrat s slavistom Dobrzyckim, ki mu je bil že zaradi tega ljub, ker je bil Kunšičev prijatelj, potem s profesorji Grimmerjem, Schnürerjem, Kostaneckim in posebno mnogo z germanistom profesorjem Singerjem iz Berna, ki je večkrat prihajal v Freiburg.

Najbolj je vendar iskal tešila v napornem, pozno v noč trajajočem delu, posebno skrbno sestavljajoč predavanja.

Delal je še tudi na svojih „Pettauer Studien“.

Zadnji njegovi spisi so ocena Turbove knjige „Geschichte des Thronfolgerechtes in allen Habsburgischen Ländern mit der pragmatischen Sanktion“ v „Zarnckes Litterarisches Centralblatt“ (od 27. februarja 1904. str. 303), Goldmanove monografije o ustoličenju koroških vojvod za Syblov „Historische Zeitschrift“ in obširna kritika R. F. Kaindleove knjige „Das Ansiedlungswesen in der Bukowina seit der Besitzergreifung durch Österreich (Mitt. d. Anthropol. Gesellsch. Wien, XXXIV., 1904), ki jo je pisal že bolan.

Profesorja Levca, ki je prišel že tako od neprestanega dela zadnjih let ves izmučen v Freiburg in že sploh ni bil nikoli posebno trden, je to naporno, ponočno delo, nezadovoljnost in otožnost le še bolj oslabilo. Okoli Božiča se je že čutil bolnega, imel je že mrzlico, a storil ni ni-

česar proti temu, ampak se je premagoval in je pridno dalje predaval.

Še 18. febr. 1904. je bil v veseli družbi svojih kolegov, dne 20. febr. dop. je imel zadnje predavanje, po obedu pa se je komaj privlekel v tretje nadstropje svojega stanovanja v hotelu „Terminus“. Hotel je še nadaljeval s pisanjem svojih predavanj, a ni več mogel. Telefoniral je po zdravnika, ki je konstatiral nevarnost zanemarjenega vnetja slepega črevesa . . .

Njegova sila skrbno sestavljena skripta se nehajo s poglavljem: „Der Reichstag.“

Odslej je profesor Levec ležal v sanatoriju dra. Clémenta v Freiburgu bolan. Tu je trpel hude fizične in se hujše dušne muke, videč kako propadajo njegove telesne moči in kako se podirajo pred njim njegovi drzni upi in njegove zadnja leta osnovane znanstvene namere. Vendar je bil še ves čas živahnega duha, zanimal se je za vse dogodke na vseučilišču in za razne znanstvene probleme, ki jih je razpravljajal z zgoraj navedenimi svojimi novimi znanci, ki so ga redno posečali. Ko se je aprila pohujšala njegova bolezen, je prihitel k njemu oče. Kuhala ga je huda vročina in tresla mrzlica; zunaj je bila najlepša pomlad, drevje je zelenelo, razcvitale so se prve cvetice, kos in penica sta ves dan prepevala pod njegovim oknom, nesrečni bolnik pa je ječal: „Ako že moram umreti, rajši bi umrl v najzadnjem kotičku neznane Kranjske, kakor tukaj, v tej slavni Švici!“

Toda bolezen se je obrnila nabolje in bilo je upanje, da okrevi.

Začetkom avgusta so ga iz Freiburga pripeljali v domovino, ki je po njej toliko hrepenel, v Ljubljano na dom.

Slabotni žarki upanja so nam tuintam, a le prav malo topili bojazen, da utegne dragoceno življenje mladega učenjaka podleči hudi bolezni. Naša bojazen se je, žal, le prehitro uresničila.

Meseca septembra se je bolnikovo stanje vedno bolj hujšalo, vsaka zdravniška pomoč je bila zaman, vsa domača požrtvovalnost ni nič pomagala.

Dne 7. oktobra 1904. ob 11 ponoči je izdihnil Vladimir Levec svojo plemenito dušo: okrutna smrt, ki je ravno nam Slovencem neusmiljeno pokončala toliko mladih, nadpolnih življenj, nam je uničila tudi ta naš ponos!

Mračno je bilo nebo, ko se je dne 9. oktobra pomikal nepregleden izprevod do kraja, kjer je strtil toliko nad.

Za cerkvijo sv. Krištofa takoj na levo od glavnega vhoda je sprejela domača zemlja, ki se

je je rajni tako oklepaj, zemske ostanke dr. Vladimira Levca.

Že umirajoče njegovo oko je videlo sad svojega dolgoletnega truda, debeli zvezek leksikalnega formata: „Die landesfürstlichen Urbare Nieder- und Oberösterreichs aus dem 13. und 14. Jahrhundert in Auftrage der kaiserlichen Akademie des Wissenschaften unter Mitwirkung von Dr. W. Levec, herausgegeben von Alfons Dopsch.“ 432 str. Knjiga mu je došla na smrtno posteljo . . .

Kakšno je bilo sotrudištvo Vladimira Levca in da je delo v veliki meri njegova zasluga, se vidi iz uvoda knjige same. Profesor Dopsch piše tukaj: „Pri vseh teh delih pa mi je z vso marljivostjo pomagal gospod dr. Vladimir Levec, od oktobra 1903 profesor nemškega prava na freiburškem vseučilišču v Švici. On je napravil večino prepisov teksta, ki sem jih potem le kolicioniral z rokopisi samimi; on je zbral za risarja potrebni substrat k tabelam in kartam in je register čisto samostojno sestavil. Pa tudi pri predelovanju zelo obsežnega gradiva listin, kakor tudi drugih uporabljenih virov mi je stal vedno zelo pridno ob strani. Kakor tukaj, mi je tudi pri sestavljanju uvoda njegovo temeljito znanje marsikaj izpopolnilo in sem prejel marsikak dragocen donesek. Naposled je v zvezi s tem svojim delovanjem pri urbarih delal na dveh samostojnih spisih, ki bosta tej izdaji bistveno v korist. Ker je starejša davčna uprava v Avstriji in na Štajerskem ter zemljiške razmere v Avstriji samostojno raziskaval, je bilo možno tukaj, sklivaje se na to raziskavanje, marsikaj krajše izraziti.“

Malo dni po Levčevi smrti se je predložila dunajski akademiji knjiga, v kateri se je Vladimir Levec nesmrtno ovekovečil širši javnosti, glasno oznanjujoč nanadomestno izgubo plemenitega človeka in velikega znanstvenika.

Kot človek je bil Levec nad vse p. upen. Miren, tih, skromen, vedno dobrohoten se smehljajoč, noseč dobričino in mehko svoja odkritosrčnega srca, ki ga je tako zelo dičilo, na obrazu, a vendar trden značaj, ki ga ni moglo nič ukloniti, iskreno ljubeč sin in brat, zvest, nad vse postrežljiv prijatelj, ki ni odrekel nobene prošnje, zlasti če se je tikala njegove stroke, — sploh blaga slovenska duša! Kot znanstvenik je bil, kakor smo že poudarjali, fenomenalen pojav. Dičilo ga je predvsem tako bogato znanje in poznavanje domače zgodovine, da mu ne poznam vrstnika; kar si želel izvedeti o domači prošlosti, ti je podal neizčrpni vir Levčevega spomina ali njegovih beležk.

Vse važnejše listine in knjige je imel ne le po vsebini, marveč tudi diplomatično, oziroma bibliografično zabeležene.

Stvarnik ga je obdaril z nenavadno nadarjenostjo, s finim zgodovinskim čutom in z ostrim kritičnim duhom, ki se ni ustavil pred nobeno znanstveno avtoriteto! Krasila ga je v najobilnejši meri, česar ne smemo zamolčati v današnjih časih, neizmerna ljubezen do resnice in temeljitosti. Preznačilen je v tem pogledu motto, s katerim je začel l. 1897. svojo gori omenjeno polemiko v „Edinosti“, izbravši si izrek Rikarda Kralika: „Naša dolžnost je, da se borimo tudi v najskromnejših mejah proti vsemu lahkomišljenemu in površnemu razpravljanju velikih in malih vprašanj; naša dolžnost je, da pri vsem, kar delamo in nameravamo, in naj bode še tako malenkostno, izkušamo priti stvari do dna; zakaj le če pridemo stvari do dna, bomo našli njeno bistvo, njeno resnico in rešitev.“ — Vse te naravne in vzgojene lastnosti je pa pomnožila njegova železna vztrajnost in pridnost.

Vse njegovo življenje je zgled marljivosti, bilo je nepretrgano trudapolno delo; njegova literarna zapuščina je poln kovčeg rokopisov, prepisov listin, regest itd., ogromno gradivo za zgodovino oglejskega parlamenta, zgodovino Kranja in Kamnika, „Landschadenbunda“ itd.

In vse to je pokončano!

Svoje boleti ne moremo bolje izraziti, nego je to storil njegov plemeniti prijatelj profesor Zwierzina v „Freiburger Nachrichten“ dne 25. okt. 1904. piše med drugim: „Freitag, den 7. Oktober dieses Jahres schied Dr. Wladimir Levec, der seit dem Wintersemester 1903—4 an der hiesigen Universität als a. o. Professor für deutsche Rechtsgeschichte gewirkt hat, in seiner Heimatstadt Laibach (Krain) im Alter von 28 Jahren aus dem Leben. Eine türkische Krankheit, die ihn schon Monate lang ans Krankenlager gefesselt hatte, raffte den jungen Gelehrten dahin, die grossen Hoffnungen vernichtend, welche die Wissenschaft auf seinen Geist, seine Kenntnisse und seine Arbeitskraft zu setzen berechtigt war, unserer Universität

eine Lehrkraft entziehend, von der sie unendliche Vorteile zu ziehen erwartete. Seine menschlichen Eigenschaften: heitere Ruhe, eiserner Fleiss, schöne Bescheidenheit, wissenschaftlicher Geist, historische Begabung, eminent akademische Sinnesrichtung hatten ihm bereits in der kurzen Zeit seiner Freiburger Tätigkeit unter seinen Kollegen aufrichtige Freunde, unter den Studenten den Lehrer hochschätzende Schüler erworben; und alle, die es mitansahen, wie der junge, tüchtige, mitten im Getriebe der Wissenschaft stehende Mann sein schmerzvolles Leiden mit Geduld hinnahm und schliesslich dem Tode, der ihn mitten aus seinen Arbeiten und Plänen hinwegriss, mutig und ergeben entgegenblickte, konnten ihm ihre Bewunderung nicht versagen.“ Prof. Zwierzina opisuje nato Levčevo učenje in literarno delovanje ter sklepa svoj nekrolog: „Jeder, der ihn kannte, in seiner Heimat sowohl als hier unter uns, wird ihm ein treues Andenken bewahren.“

Zato ne žaluje za njim le znanost, ne obžaluje le vseučilišče svojega odličnega člana, učenci spoštovanega učitelja, ne le prijatelji odkritosrčnega prijatelja, ne obžaluje ga le njegova rodina, globoko žaluje za njim tudi narod slovenski, ki je imel opravičeno upanje, da bo v doglednem času učitelj njene mladine, narod slovenski, ki je upal, da mu bo razjasnil njegovo preteklost, narod, ki se je zaupljivo oziral na enega svojih najodličnejših sinov, enega prvih svojih učenjakov, ki je videl v njem svoj prihodnji ponos, ki je pričakoval, da bode dr. Vladimir Levec zopet eden tistih slovenskih mož, ki na obnebu svetovne znanosti osvetlujejo tudi rod, iz katerega so izšli. Vladimiru Levcu je zagotovljen med nami vedno časten spomin. Narodova hvaležnost ga spremlja v grob, hvaležnost za veliko delo, ki je ž njim proslavil svojo mladost in svoj rod!

Živel bo še dolgo med nami, zakaj:

„Was vergangen, nimmer kehrt es wieder;
doch was leuchtend niederging,
leuchtet lange noch zurück.“

V Charlottenburgu poleg Berolina, meseca novembra 1904

NA CESTI.

Ksaver Meško.

V mladosti cvetočem jutru
ves radosten in vesel
na življenja neznano cesto
iskat sreče blesteče sem šel —

zdaj romam že dolgo, a cesta
se vije naprej, naprej,
a cilja nikjer, nikjer sreče,
nikjer hrepenenja mej...

W. L. ARNDT:
IVANA KOBILČEVA.

MARA IN NJEN SIN KAJN.

Spisala Zofka Jelovškova.

(Konec.)

Dolga je bila zima. Ali ko je izginil sneg, je postalo glasno v šumih. Kakor povodenj so se prignali ljudje od vseh strani v najbolj oddaljene doline, v najglobokejše grape, na najstrmejše vrhe. Inženirji so prišli in merili dalje in visočine, delavci so prišli in delali nova pota križem krašem, tuji podjetniki so potovali skozi gozde, cenili jih, nič drugače, kakor ceni mesar z očmi tolstega ovna. Cela vojska drvarjev se je pripodila v to brezmejno morje šum in od gozda do gozda so se glasile jasne pesmi sekir in žag. Naročili so konje kdoveodkod, težke, silne, visoke konje in po novih potih so hreščale dan

na dan dolge vrste vozov, polnih orjaških debel. Napeljali so potoke v struge, da so nosili hlode, naredili so strme riže od hribov doli v doline, po katerih so lomeč in hreščec drčala debela v doline. Močne železne vrvi so napeli od hriba do hriba in visoko v zraku čez črne, nepristopne zaseke so drsele klade kakor blisk; priletele so s silo na nižji hrib, razletele se na kup, in drugi dan so jih rižali dalje v tretjo, četrto dolino, kjer so kurili ž njimi v parnih pilah.

In trušč se je vzdignil po šumih, žvižganje, pokanje, udarjanje, padanje, da je stokrat odmevalo od kraja do kraja. In zdelo se je, kakor da so postale šume manjše čez noč, ni bilo več

silnih dalj in nepristopne samote. In če je kdo gledal z vrhov v daljo, je opazil, kako so se delale nove razpoke v ponosni krasoti gozdov, kako se je trgalo temno zelenje in so se kazale prazne lise in so se drevesa razredila, kakor lasje na stari glavi trudnega pustolovca.

Prišli so tudi v Kajново kočo tuji inženirji in jedli so divjačino, ki jo je on nastreljal in jo je pripravila Dana. S temnimi očmi je gledal Kajn, kako so se zamajale šume okrog naokrog in srce ga je zbolelo v mogočnih prsih.

Dana pa je bila vesela nad truščem in kratkočasno se ji je zdelo to mrzlično življenje v teh krajih, kjer je stala prej tiha samota. In ko so ponujali Kajnu težkega denarja, če odstopi del svojega vrta, mu je prigovarjala na vso moč, dokler se ni udal in je privolil. In ker ga ni več veselil lov, ko se je naletelo pri vsakem koraku na ljudi, katerih ni imel rad, se je udal celo v tem, da je prevzel ponujano mu delo pri novih podjetnikih. Dali so mu delo, kakor si ga je hotel izbrati sam, izbral pa si je vedno najtežje in najsamotnejše, saj se je ogibal ljudi in jih je preziral.

Za par mesecev že je potihnil prvi hrup, in gozdovi so se rušili tišje in mirnejše, kakor da je bilo to tako kdo ve od kdaj.

Kajnov vrt je postal nekaka postaja v rižanju drv, ki so jih potrebovali v najbližji parni pili. Od drugega, nekoliko višjega hriba je bila napeljana sem železna žica, 400—500 metrov dolga, na njegov hrib. Sem so drsela polena, prevezana z žico in obešena na železen kavelj. Žvižgajoč so letela po zraku, udarjala na železno ploščo, ki je bila pribita na močen lesen oder ter so padala doli na kup, ki se je drugi dan na enak način rižal dalje . . .

Kajn in mladi tovariš sta na prvem hribu vezala dopoldne hlode, popoldne sta jih spuščala na Marin hrib — tako se je imenoval hrib po Mari, materi njegovi in drugi dan sta jih spuščala še dalje. Na drugih hribih pa so bili že drugi delavci.

Dana jima je vsak drug dan pomagala s tem, da je pobirala žico in železne kavlje, ki so bili odskočili proč, ko so udarila polena na železno ploščo. Paziti je morala, da je ni zadelo poleno ali trska, drugače pa je bilo njeno delo lahko.

Postala je zopet vesela, smejala se je in pela mnogo. Mile, mladi tovariš njenega moža je bil vesel fant in v njegovi družbi niso prihajale puste in žalostne misli. Vedno so se bliskale njegove oči v veselju, ustnice so žvižgale in njegov smeh je bil svežejši od gorskega studenca. Dvajset

let je bil star in vse se mu je zdelo veselo in kratkočasno, karkoli je delal. Kjerkoli se je prikazala njegova lepa kodrasta glava, povsod se je glasil smeh in so se zbijale šale. Po vsem delu, ko so drugi trudni ležali v senci dreves, je Mile pel in plesal, kakor bi bil počival ves dan.

Kajn ga je imel rad. Sicer ni tudi ž njim skoraj nič govoril, ali rad je poslušal njegov smeh in njegove šale. Ker sta delala skupaj, mu je rekel Kajn, naj pride k njemu stanovat in na hrano.

Od začetka se Dana ni upala šaliti z Miletom, pa Kajn ji je rekel nekoč: „Le smej se in poj ž njim! Lahko si ž njim, kakor z bratom, saj je pošten človek“.

Mile je bil res pošten človek, ali končno je tudi za poštenega človeka malo preveč, da bi bil ves dan skupaj s tako mlado in lepo žensko, kakor je bila Dana in bi se vanjo prav nič ne zaljubil. Lahko srce je imel Mile in kako bi ga bil branil pred Dano, da mu ga ne ukradejo njene lepe oči! Res ni bilo prav, da ji je rekel, da jo ima rad, ali kaj je mogel Mile za to, če je bilo tako krasno in prijetno govoriti o ljubezni! Kaj je mogel Mile za to, da je moral poljubiti Dano, kadarkoli sta bila sama. Ah, sladko je bilo ujeti jo v temni veži, pritisniti jo nase z vso močjo, to Dano, ki se je vselej tako prestrašila, tako zatrepetala, ki se ni upala braniti se iz strahu, da bi ju Kajn ne slišal.

Dana je ljubila Kajna, toda Mile je znal tako lepo poljubljeni, da bi bilo škoda njegovih poljubov. Že je raje obstala, kadar jo je presenetil v veži, že se mu ni več ogibala, prav nič več, in zadnjič enkrat se je smejala sladko, ko jo je dobil v kuhinji, ko je prala. Smelo je odgrnil srajco na prsih in jo predrzno poljubil na bele prsi. Pahnila ga je od sebe, ali Mile se je smejal s svojimi mladimi veselimi očmi in rekel je celo s hinavskim povzdihom: „Oh, Dana, kakor sladka jabolka so tvoje prsi! Raj bi izgubil rad . . .“

In smejala se je tudi ona in ves teden jo je peklo in žgalo na mestu, kjer so se doteknila njegova vroča, mehka usta belih njenih prs.

Zakaj so bile njegove oči tako svetle, tako vesele, zakaj so bile njegove roke tako mehke in nežne, zakaj je bila njegova ljubezen tako sladka, tako mlada, smejoča, radostna?!

Enkrat je prišla stara mati v kuhinjo, prav ko sta se Dana in Mile smejala in se šalila. Mile jo je hotel poljubiti, Dana pa se mu je branila smeje in nagajivo. Prestrašila se je stara ženica, in ko se je Mile izmuzal skozi vrata, je starka zajokala: „Dana, nesrečnica, kaj počenjaš! Hčerka

moja, krotka golobičica moja, varuj se! Kaj nič več ne ljubiš Kajna? Glej, Kajn je dober in zasluži, da ga ljubiš. Na rokah me je nesel skozi gozd, kakor otroka“.

Polile so Dano solze kesanja in služila je Kajnu udano, kakor še nikoli.

Ali Mile se ni kesal, in poljubi njegovi so bili presladki, pretopli, da bi jih Dana pogrešala.

In nekoč je moral Kajn v vas.

Stala sta zvečer pred tem Mile in Dana za temnim plotom na vrtu in sta šepetala. Na drugi strani je stal Kajn in je gledal v nebo, kakšno bo vreme drugi dan; ko pa je slišal glasove, je poslušal.

„Jutri, Dana, zlata, edina, boš moja,“ je rekel Mile.

„Ne, bojim se. Rajše pojdem s Kajnom v selo,“ se je branila Dana.

„Kaj hočeš v vasi, duša? Ves dan se bova poljubljala, Dana“.

„Ne smem. Verjemi, jaz ljubim Kajna. K nogam bi se mu zgrudila in bi jokala“.

„Ah, noričica, pahnili bi te proč. In kaj te ima on rad, kaj te poljublja, kaj te ljubi, kakor te ljubim jaz?! Kaj boš ž njim, ki je tako hladen in ponosen! In glej, jaz sem mlad in vesel; zakaj nečeš, da bi te ljubil?“

„Ljubi me, Mile! Ali jaz grešim proti Kajnu, da imam veselje nad tvojo ljubeznijo.“

„Kaj bi grešila!“

„Gotovo grešim, čutim to. In jaz se bojim, Mile, strašno se bojim.“

Kajn je slišal, kako se je Mile zasmel, kako sta se poljubila, kako je potem Dana vzdihnila: „In vendar, Mile, jaz ljubim Kajna. Tudi če poljubljam tebe, ga ljubim!“

„Ljubi ga, neumnica! Ali jutri, jutri bo moj dan, ne? Kaj škodi Kajnu en dan! Oh, Dana, kako te bom poljubljal! Srce moje, to boš videla, kaj je ljubezen!“ Mile se je zasmel, potem sta odšla.

Vso uro je stal Kajn na istem mestu. Kakor iz kamna tako miren je bil njegov obraz, samo oči so zažarele. Potem je odšel v hišo, kakor bi se ne bilo dogodilo nič.

Še pred zoro je odšel v selo in šele v mraku se je vrnil. In prinesel je vsega, kar je bilo potrebno v hiši. Rekel je, da je truden, povečerjal molče in odšel hitro spat. Dana je še tu in tam pospravljala. Ko je stopila v čumnato, je mislila, da Kajn že spi. Dolgo je molila na kolenih, vzdihovala. Vsa preplašena je bila. Sedla je h Kajnu, pa še dolgo se ni mogla pomiriti. Kasno je zaspala.

Ko je začutil Kajn, da spi, se je vzdignil in sel na rob postelje. Zunaj je svetil mesec in tiha, skrivnostna njegova svetloba je napolnjevala čumnato vso noč.

Ko se je Dana zjutraj prebudila, sta bila možka že odšla. Stara mati jima je bila skuhala zajutrak in pripravila obed, ki sta ga jemala s seboj, kadar sta delala na drugem hribu, da bi se ne tratil čas nepotrebnem. Ko je šla Dana k vodnjaku, da bi se umila, se je jako prestrašila: nič več ni imela biserov na svojem vratu. Bežala je v kočo, iskala povsod, — zaman, biserov ni bilo nikjer. Zgrabila jo je pošastna groza za belo grlo, da je komaj dihala. Hotela je vprašati staro mater, pa se ni upala. Iskala je, iskala. Kje, kje so biseri? Mora jih najti! In da jih ni več čutila okrog vratu, to se ji je zdelo, kakor temna, groze polna pretnja. Iskala je vse dopoldne in opoldne je legla vsa izmučena v vrtu v travo ter čakala, kdaj bo dal kdo od moških znamenje, da se delo, — spuščanje hlodov — začneja.

Tudi tam na drugem hribu sta ležala oba možka molče v senci in gledala preko doline. Ravno sta bila obedovala. Zelena in trudna, dehteča v solčni gorkoti, je ležala zaseka pod njima. In napolnjeval jo je čudovit zrak; vsak list se je videl na drevesih, če ga je veter lahno zamajal. Žica, ki je bila napeta preko globokega dola, se je svetila, kakor srebrna nit, tiho je trepetala v lahnem vetru. Solnce je sijalo navpično doli, tisoč vonjav je vstajalo proti nebu. Muha je brnela, pisan metulj je zafrfotal, daleč tam v deseti dolini je zazvenela sekira.

„Lepo je“, je rekel Mile, a bilo mu je tesno. Danes ni mogel peti in smejati se.

Lahen oblak je jadral na visokem nebu. Njegova senca je obstala trenotek v zaseki in se pomikala črez gozdove proti severu.

Kajn je ležal na hrbtu in gledal v nebo; solnce ni slepilo njegovih lepih in pogumnih oči. Mile ga je pogledal in spoznal je v tem trenotku, da je Kajn lep, krasen, stokrat lepši, kakor on, stokrat lepši od vseh moških, ki jih je Mile videl. V divji, mogočni lepoti se je bliščal Kajnov obraz. Njegove oči so gledale v solnce in so ostale črne, kakor noč. Mile je zatrepetal v svoji duši na dnu svojega srca in rad bi bil prosil: „Kajn, odpusti!“ a ni mogel . . . Ne prosi se takih oči, ker ne odpuščajo.

In zopet je jadral oblak pod nebom, in senca se je razstavila v dolini. Počasi je šla črez hribe.

„Čas je, brate,“ je rekel Kajn in vstal. Tudi Mile je vstal.

Molče mu je pogledal Kajn v oči. In Mile ga je razumel v tistem hipu, in strašen, peklenski strah mu je prevzel dušo. Videl je, kako si je odpel Kajn svoj ozki, usnjeni pas in ni se mogel ganiti in ne zavpiti. Kakor laso mu je priletel Kajnov pas okrog vratu in Mile se je zgrudil na zemljo.

Kajn mu je zvezal roke na hrbtu in pod pazduho ga je prevezal z vrvjo. In odnesel ga je na oder in ga obesil v železni kavelj na žico. In zakričal je na nasprotno stran: „Hoj, hoj!“

Že je odgovoril od tam jasni glas Dane: „Hoj, hoj!“ in nekaj belega se je zgenilo v solncu.

Z obema rokama je držal Mileta pred seboj. Dve, tri minute ga je držal tako. Globoko in mirno so dihali gozdovi naokrog in solnce je sijalo čudovito in jasni zrak je duhtel, kakor tisoč vonjav in nebo je bilo visoko in modro, kakor še nikoli. In kakor srebrna nit se je svetila žica nad temno zaseko.

Takrat se je stresel človek v njegovih rokah in strašen vzklik je napolnil gozdove od kraja do kraja.

„Brat, oko za oko, zob za zob,“ je rekel Kajn in ga izpustil.

In hitro in hitreje je drselo doli na nasprotno stran.

In zarjovel je s tisoč glasovi, zarjovela je zaseka, hribje, vsi gozdovi so zarjoveli naokrog.

Tam je stala Dana in videla je, kako je letelo k njej, rjoveč, da se je potemnilo solnce, da so zastali vetrovi.

In priletelo je, prirojelo je, nebo in peklo je zatulilo, — udarilo je zamolklo ob železo in gorko in rdeče je zaškropilo naokrog.

In krvava od njegove vroče, rdeče krvi je letela Dana v kočo. Stara mati je razprostrla roke, ali Dana se ji je zgrudila brezglasno mrtva k njenim nogam. — — — — —

Kajna niso videli nikdar več.

PLAMENI.

Spisal dr. Ivo Sorli.

(Dalje.)

IV.

Ali ga je čakala ali ne, — drugo jutro, ko je šel v urad, je zagledal Adelo spet na vrtu, spet počasi stopajočo od cvetice do cvetice, spet vso svežo in ravno zbujeno, kakor to zlato jutro. Počasi je dvignila svoje rosne, kakor nebo tam gori modre in vedre oči k njemu in se mu je nasmehnila.

„Ti, ti krasni, dobri angelj!“ se mu je storilo pri srcu in poljubil jo je s svojim pogledom na rahlozarudeli obrazek, na udane, čiste oči. Sladka sentimentalnost ga je obšla in glas mu je mehko drhtel, ko jo je vprašal:

„Ali že spet tolažite svoje male, bolne prijateljice? Vi pač zelo ljubite cvetice?“

Zdelo se mu ni že nič več čudno, da govori ž njo v nekem posebnem, doslej neznanem mu jeziku, v jeziku, ki so ga govorile njene mehko-otožne oči . . .

„Oh, ves dan sem pri njih!“ je vzkliknila prisrčno. „Kaj one v cvetličnjaku! — njim je dobro. A te tu na vrtu, ko je ponoči tako mraz! In jaz jim ne morem pomagati!“ je vzdihnila bolešno.

Za hip mu je prišla vroča želja, da bi jim morda on kako pomagal in samemu sebi se je

moral zato nasmehnuti. „Ah, ta nedolžni otrok; saj misli res, da je cveticam mraz ponoči! To je kakor mladosten sen!“

„Ali poznate krasno slovensko narodno pesem ‚Je pa davi slanica pala‘, gospodična Adela?“ je prašal zamišljeno, saj se mu je zdelo, da trepeče prav ta pesem nad vso to jesensko naravo in nad vso njegovo dušo . . .

„Ne“, je zardela. „Ah, saj mi je tako hudo, da znam tako slabo slovensko. Rekla sem že tolikokrat papanu, da bi me kdo učil“ — je pristavila iskreno.

„Ali smem jaz ponuditi se?“

„O! Ali res?“ so se ji zasvetile oči. „Joj, kako bi se jaz učila!“

V bližini je zaškripal pesek, in oba hkratu sta se ozrla. Milka! Na glavi je imela temno čepico in izpod nje so vreli kostanjevi kodri. Radanu so se odprle oči nehote široko in polno in ves se je zgenil. Dvignil je klobuk in se priklonil.

„Dobro jutro! Guten Morgen, Fräulein!“ je odzdravila.

Nagnila je nalahko glavo, rahel ironski nasmeh ji je hušnil čez ustnice in že je bila mimo. Tam spodaj je ravno izginila njena vitka, elegantna postava . . .

Tako mučno mu je bilo vse to!... Kakor da mu je videla gotovo naravnost v srce in v njem to neumno sentimentalnost...

Naenkrat ga je zbudil Adelin glas in zasmilil se mu je ta ubogi otrok... Dà, bogvedi zakaj, a usmiljenje je bilo to, kar je občutil. Sklonil se je bil kakor kak zaljubljen mladič nad ponižno vijolico in čez plot se je nagnila ponosna tulpa in spet takoj izginila in ga pustila osramočenega poleg uboge vijolice...

„Ali ste že znani z gospodično Milko?“

Tako plah je bil njen glasek. „Ali si videl tulpo?“ je vztrepetala vijolica iz gredic...

„Dà, sinoči sem šel po svojo mater tjà. Moja mati zahaja vsak večer k njim“, je odgovoril raztreseno. Zjezilo ga je, da se je bilo za hip zamajalo v njem in odprl ji je spet svoje oči, da se mu vrnejo v dušo te sladke sanje, ki so bile zbežale pred ono, ki je šla tod mimo.

A ni jih bilo več, — njen pogled je bil samo še plah. In postalo mu je mučno.

„Na, ta je lepa, če spet zamudim!“ je vzkliknil ter iztrgal hitro uro iz žepa... „To je nevarna pot, mimo vas!“ se je nasmehnil, a njegove besede so bile votle in prazne...

Podal ji je roko in odhitel z neprijetnim občutkom v srcu dalje po svoji poti.

Blizu sodnije je za hip obstal. Dr. Slemen in Milka sta stala sredi ceste.

„Kar mimo pojdem!“ si je rekel jezno. „Naj se gredo vsi skupaj soliti!“

A Slemen je bil videti posebno dobre volje. Kimal mu je že od daleč in mu stegnil roko nasproti.

„Gospodična Milka me je ravno odločno napadla“, se je zasmel. „Res, zadnji čas je že, da se dvignemo iz te letargije. Jaz sem star, a naj bo. Če ste vi moj adjutant, — pogumno na boj! V adventu se pripravimo in o pustu začnemo. Zdaj, ko imamo človeka vaše vrste, se res ne moremo več izgovarjati, da ne moremo.“

„A, dà! Gospod doktor mislite...“

„Dà, probujo narodnega, oziroma narodno družabnega življenja mislim.

Posebno oživetvorjenje zaspale, če ne že zaspale „Čitalnice“. Naj pa teh par polovičarjev izstopi, če jim ni prav! Tem bolje, če izginejo! Mi se postavimo na odločno narodno in demokratsko stališče, pritegnemo čim najširše sloje tržanstva in se odcepimo, če treba, tudi od takozvane elite!“

„Izborni, gospod doktor!“ je vzkliknila Milka navdušeno. „To bo življenje! Jim že pokažemo, kaj smo mi! Vi ostanete seveda predsednik „Čitalnice“ in si izberete nov, čil odbor.

T. VASILJEV: JUŽNO VREME.

Gospod adjunkt naj bo tajnik, — mora iti!" in udarila je odločno s peto ob tla.

"Škoda, da niste fant!" se je zasmel odvetnik.

"Pravim tudi jaz!" je pritrdila samozavestno. "O kakšne mevže ste moški! Ne vsi, seveda," se je nasmehnila Radanu. "Torej na noge, gospod adjunkt! V štirinajstih dneh, pravi gospod doktor, da je občni zbor in do takrat je dovolj časa, da se pripravimo."

"Name lahko računate; jaz storim vse, kar morem!" je zatrjeval Radan z vnemo, ki mu pa ni hotela prav od srca, čeprav se je trudil. "A zdaj moram iti, deveta je že proč," je pristavil skoraj malodušno.

"Ali imate razpravo?" je vprašal odvetnik.

"Ne."

"A kam se vam potem tako mudi?"

"Eh, ne maram, da bi svetnik — — —."

"Kaj je pri vas tudi že začel?" je vzplamtel Slemen. "Ta je lepa! Ali ste diurnist? To bi si jaz lepo prepovedal. Če opravljate svoje delo, nima svetnik ničesar govoriti. Seveda, če se mu hočete tako udati — — —."

"Kaj hočete, prve dni naj bo!" se je nasmehnil Radan trpko in ponudil je Milki roko. "Saj se pozneje še dogovorimo. Na svidenje, torej, gospoda! Klanjam se!"

"Nič se mu prav ne ljubi. Zdaj že vidim," je zmajal Slemen ozlovoljen za njim.

"Ravno zato! Ali to ali to!" se je zasmejala škodoželjno. "Samo vi, gospod doktor, da nas ne pustite na cedilu, pa ne more in ne more spodleteti. O! — — —"

Kar zasvetile so se ji oči . . . Podala je odvetniku roko in odhitela. Z očetovskim nasmehom je gledal Slemen zanjo in se obrnil potem počasi proti sodnji.

Radan je bil odložil suknjo in klobuk ter stopil k oknu. Bori so stali mirno in se gregli; visoko nad njimi je letel pod modrim nebom mimo velik, črn ptič. Gledal je za njim, dokler ni izginil daleč tam in globok vzdih se mu je izvil iz prsi.

"Eh kaj, ravno zdaj se lotijo reševati domovino! Seveda, prav mene so morali čakati!" je jeknil jezno. "Kdo se je pa zame brigal, ko sem stradal in zmrzoval? Kakšne dolžnosti imam jaz? Jaz hočem živeti; dovolj časa sem čakal!"

Hodil je gor in dol po sobi in gledal mračno predse. Sam ni vedel, kaj pravzaprav hoče, zakaj se jezi, čutil je samo, da se mu ne ljubi, da ga odvetnik in učiteljica nadlegujeta, skratka: da bi imel rajši mir, da naj ukrenejo brez njega, kar

hočejo, on da že stori, kar in kolikor se mu bo zdelo, sploh — — —.

"Eh!" je vrgel svinčnik, ki ga je vrtel neravno med prsti, na mizo in vzel raz kup aktov prvi spis ter ga odprl. V hipu se je zaglobil v delo; pomočil je pero in hitel urno čez papir.

Akt za aktom. Na levi je imel še nerešene, na desno je pokladal izdelane. In kup na levi se je počasi manjšal, oni na desni višal. Bil je vesel samega sebe in včasih je polglasno zažvižgal predse.

Začudil se je, ko je zazvonilo poldne, — bliskoma mu je bil prešel čas. Preštel je hitro še ostale zvezke. "Še tri ure", je zamrmral. "Če pridem ob dveh noter, sem ob petih prost. Slemen pravi prav — ako odpravim svoje delo, kaj me brigajo vsi svetniki!"

Oblekel se je naglo in odšel, ob dveh pa je bil že zopet v uradu.

Uro pozneje je potrkal svetnik pri njem. "A ha! mož me je prišel nadzorovat," si je mislil.

"Kaj ste že tu?" se je začudil svetnik. "Hotel sem samo nekaj pogledati."

"O, prišel sem že ob dveh" je odgovoril Radan z rahlo samohvalo, a takoj mu je bilo žal, da se je s tem ponižal.

"Bravo! Kaj, vse to ste že izvršili?" je vzkliknil svetnik z nehlinjenim začudenjem. "Kdo bo vam pa tегnil?" je pristavil z glasom, s kakršnim se govori s pridnim šolarčkom. "Gospod doktor, dovolite, da te akte malo pregledam!" je vzkliknil, kakor da se je naenkrat spomnil: "Radoveden sem, kako je sedaj moderno. Mi na deželi kmalu zastanemo in je dobro, ako včasih dobimo kaj novega, svežega pred oči!"

Radan ni vedel, ali se ž njim norčuje ali govori resnično, — za tem večnim, sladkim nasmehom se je lahko skrivalo, kar se je hotelo. A zdelo se mu je vendar, da so imele vse te besede nekaj nesramnega na sebi in mračno je gledal za svojim predstojnikom, ko je odšel s celim bremenom pod pazduho.

"Oh, delaj, kar hočeš, — jaz sem svoje stvari gotov in se te ne bojim!" se je nasmehnil prezirljivo in vzel nov sveženj predse. In pero je letelo dalje in dalje.

"Tako!" je pokimal in vrgel zadnji spis na vrh drugih. A vendar se mu je zdelo še prezgodaj oditi in skoraj obžaloval je, da je že konec kupa. Res, kako krivico so mu delali kolegi v mestu, ko so ga dolžili prilizovalnosti! Ne, on ni ostal često dolgo čez uradne ure v svoji sobi zaradi tega, da bi se prikupil, ampak ker ga je

delo res veselilo in posebno, ker ni mogel trpeti zastankov. Da, kvečjemu filister je bil, a zadovoljen je bil, da je tak filister, in preziral je prepričano ljudi, ki so zehali po pisarnah in komaj čakali, kdaj lahko utečejo na prosto.

Vstal je važno s stolice, na katero se je bil za hip naslonil in njegov obraz je bil nabran v trde, mrke poteze, ko si je oblačil suknjo. Tak izraz je nosil vedno na licu, kadar je imel uradno opravka z ljudmi in se ga je privadil tudi, ko je bil sam, če se je naenkrat začutil uradnika.

Spodaj je postal za hip ter si izbiral v mislih izprehode, potem pa se je obrnil na levo. Stopal je hitro, da bi bil čim prej mimo zadnjih hiš zunaj na planem.

Zdaj šele je hotoma odprl svojo dušo in odprl jo je široko, kakor je bila ta ravnina okrog njega široka. Zgodilo se mu je posebno ta dan celo med delom nekaterekrat, da se mu je hotelo pomešati med misli nekaj, kar se je bilo tiho prikradlo iz prs navzgor, toda v uradu je bil samo uradnik in imel je dovolj moči, da je potisnil vse, kar ga je motilo, spet tja dol nazaj. Filister, da, morda filister, toda sanjariti ima dovolj časa zdaj, na teh samotnih izprehodih, je priklimal predse.

Zakaj zdaj mu je bilo jasno, da postaja, da, da je že postal sanjar. „Kako je vse to lepo!“ je vzdihnil. Stemnilo se je bilo že močno čez planjavo in bila je vsa črna, le tuintam kak kosmič megle kakor toliko mehke volne, nebo tam gori pa še vse modro in še nobene zvezde na njem . . . „O, kako čudno se mi širijo prsi in kako čudni časi so prišli nadme!“ je vztrepetal.

In naenkrat je stal zopet prizor ob Adelinem vrtu pred njim. Kako je krasen, kako e nedolžen ta otrok! . . . Toda zašumelo je za njim in ona druga gre mimo . . . Na glavi ima temno čepico in izpod nje vro kostanjevi kodri . . . Rahel, ironski nasmeh ji je hušknil čez ustnice, sklonila je nalahko glavo, pogledala mu je v srce, v njegovo neumno, otročjo sentimentalnost in že je mimo . . . In Adeline oči strme plaho vanj . . . Zapazila je bila, kako se je ves zganil . . .

„Adela mi je gotovo dobra!“ . . . A spet je zašumelo za njim in ona druga je prišla mimo in gledal je dolgo za njo . . . „Ej, seveda, najbrže bi tudi ta ne imela nič proti temu!“ je skomizgnil z ramami. „Sodni adjunkt ni ravno slab plen. In koliko let mora že šteti? Tri, štirindvajset, celo petindvajset. Bogve, kaj ima sploh že vse za seboj! Kokezna je in navihana, kakor nisem videl še nobene! Ujela bi me rada; prav gotovo!“

Toda kakšne vzroke ima, da ji to očita? Ali se ni vedla popolnoma pravilno? Zgovorno in nadarjeno dekle je in dozorela je v borbi z življenjem, da ne poveša več oči pred vsakim človekom; a saj ji ravno to tako lepo pristojta . . . Hm . . .

In naenkrat so mu priskočile misli na izbiranje med njo in Adelo. Katero bi si vzel, ako bi bile obe enako bogati? Toda zamahnil je takoj z roko. Saj ni norec, da bi se zavezal z dekletom, ki nima ničesar. Zdaj, ko se je jedva izkopal iz največjih skrbij, naj si naloži že nove in še hujše! Kaj je to, adjuktova plača, če mora človek še skoraj četrtno pošiljati vsakega prvega v odplačevanje dolgov. In tega večnega stiskanja je bil res že sit. Potem pridejo lahko nesreče, bolezni . . .

In zazibal se je v trezne sanje o življenju človeka, ki bi imel kakih stopetdeset tisoč premoženja, — toliko bi imela Adela gotovo. Računal je počasi . . . Recimo le po štiri od sto. Šest tisoč kron, to je petsto na mesec, torej s svojo plačo vred približno osemsto kron na mesec. Krasno stanovanje, dokler je tu, vedno kočijo na razpolago, potem pa bi prišel spet v mesto, vzel bi si ložo, najel stanovanje v kaki vili kje v okolici! In pri vsem tem še lepa, ljubeča, nepokvarjena ženka! . . .

In zakaj bi se ne poročil, čemu potem še čakati? Ni več tako mlad in želel bi si že mirnega kotička. O tem ni dvoma, da ga stari Schlegel z veseljem sprejme. Treba je samo še Adeli pokazati, da ji je dober in da misli resno. Saj ga že zdaj tako čudovito zgrabi, kadar pride v njeno bližino . . . Kako je bila lepa danes na vrtu . . . Tiste njene oči . . . Ti, ti moja Adela!

Pa spet zašumi za njim in mimo gre ona druga . . . Kako ga ta škrat vabi k sebi! Ugriznil se je v ustnice . . . po vsem telesu ga je preletelo tako vroče in razkošno . . . O, en sam poljub! — — —

Sklonil je glavo in stopal počasi dalje in se pogrezal globje in globje v morje sanj, v ono morje, ki nima več nobenih bregov, ki ne sega nikjer do trdne, resnične zemlje, v tisto v vseh bajnih barvah prelivajoče se temnomodro brezkončnost . . . Pozabil je vse okrog sebe . . . Tam nekje bogvekje sedita sama z Milko v samotni sobici. V peči mrmra ogenj, ona pa je ovila svoje roke okrog njega in se stiska s svojim gorkim telesom k njemu — — — bliže in bliže . . .

Sam ni vedel, kako je prišel nazaj do prvih hiš, same so ga bile prinesle noge. Skozi gosto, tanko drevje se je svetlikala luč . . . Postal je

in poslušal . . . Vse tiho . . . Okno je bilo zaprto in hiša tudi predaleč. Splazil se je bliže kakor tat in zaslišal je glas svoje matere in takoj nato Milkin smeh . . .

Ne, danes še ni smel k njim. Kak vzrok naj dobi? Jutri morda, dà, jutri bi šel poprašat kaj zaradi „Čitalnice“ . . . Zopet se je zasmejala in nekaj rekla, a razumeti se ni moglo. Kako

lepo bi ubil zopet ta čas do večerje. Res, ti neumni obziri!

Nevoljno se je obrnil proti cesti nazaj in premišljeval, kam naj gre. S kancelistom sta bila nekdanja sošolca, — najboljša da stopi malo k njemu, dasi je dolgočasen človek. Nazadnje, saj mu res ni toliko do Milke, a vrag naj ve, kam deti ta čas pred večerjo! (Dalje prihodnjič.)

NAD PREPADOM.

Roman. Spisal Fran Govékar.

(Dalje.)

IV.
Pri Jelenu“ se je zbirala vsa moška inteligenca mesta. Ob večerih so bile tesne, zaduhle in zakajene sobice nabito polne, in pozno v noč se je čulo daleč na trg hrumenje in kričanje gostov, ženket čaš, gromki krohot in včasih tudi silen moški zbor, ki je prepeval s hripavim navdušenjem „Morje Adrijsko“.

„Prasci se počutijo najprijetnejše v hlevu“, je dejal enkrat dr. Kolarič, prvak, ki je bil slovit zaradi svojega drastičnega izražanja. „Slovenci se gibljemo najsvobodnejše po pajzljih in smrdljivih luknjah; visokih in zračnih soban pa se ogibljemo kakor ščurki! V pajzlu moreš pošteno pljuniti po tleh, in če ni drugače, sediš lahko golorok za mizo! Tu je naš element, — sakrament!“

In „Pri Jelenu“ je bilo v istini vedno dosti gospodov, ki so se ondi kot pristni Slovani počutili kakor doma, če ne še prijetnejše. Gostilničar Kolesnik je namreč točil izboren cviček ter je imel na ledu vedno dobro pivo; njegova kuhinja je bila domača in poceni in, kar ni postranskega pomena, gostom sta stregli veleprijazni natakari, Malka in Mici, ki nista nikdar nikomur ničesar zamerili ter nista bili nikdar zaspani . . . Skratka: „Pri Jelenu“ je bila narodna gostilna!

Tisti večer po pogrebu nesrečnega Korbarja, ki so ga našli v gozdu zmrznjenega in vsega obtolčenega, so bile vse sobe natlačene. Neznosna temperatura je vladala zaradi silne gneče; ostri duh po guljažih in kislih ledicah, po jedkem cvičku in pivu se je mešal z oblaki dima, skozi katerega si posameznike jedva razločeval. Za mizami pa so se tlačili gospodje v dolgih črnih suknjah, pevci v kratkih surkah in „Sokoli“ v rdečih srajcah. Silen vrišč vsepovsod! —

Profesor Koder se je nagnil k Zemljiču.

„Ah, krasno je govoril gospod doktor! Moj Bog, poslušal bi ga celo uro! To je govornik po božji milosti! In zakaj, prosim zakaj? Ker mu gre vsaka beseda od srca, iz duše. Ali ste ga videli, kako je bil bled? V srce se mi je smilil. S tresočim glasom, siloma dušenim od zadrževanih solz, je začel tiho, mirno . . . potem pa je dvigal svoj glas vedno zanosnejše, vedno pretresljivejše! Skozi mozeg in kosti pa mi je šlo in ledena zona mi je polivala telo, ko je vzkliknil: „Tako umira Slovenec, preganjan od zle osode, dasi je nedolžen!“ — Solze so mi stopile v oči in zajokal sem krčevito, ko sem se ozrl v dr. Kolariča in videl, kako mu kapljajo iz oči solze druga za drugo . . . Ah, krasno je govoril . . .!“

Zemljič se je čudil. Čmerni profesor Koder se more navdušiti . . . to mu je bilo novo.

„Dà, dà, gospod doktor zna govoriti, saj je advokat!“ je odgovoril razstresen; bučna družba ga je begala.

„Ne, ne, mladi prijatelj . . . Advokat, advokat!“ Tu ni bilo prav nič advokatskega, ljubi moj, — tako more govoriti le star, zaslužen patrijot! Dr. Kolarič pa je vzor rodoljuba, in ni ga med Slovenci, ki bi imel za domovino gorkejšo srce kakor on! Koliko žrtvuje za narod . . . kolike svote je že položil na altar domovine! Sedanji mladi zarod ni vreden, da bi mu črevlje odvezal! Ah, sedanji zarod! Brez krvi, brez srca! Dokler je na univerzi, kroka, zabavlja, politizira in kriči po kavarnah in gostilnah, — ko pa se vrne domov, je mrtev in apatičen za vse razen za svoj žep! Tak je sedanji zarod! O, včasih . . . v moji dobi . . . ko smo prišli z vseučilišča mi, dr. Kolarič, jaz in drugi . . . takrat nismo bili taki! To je v nas šele začelo vreti, prekipovati in delali smo, delali, prijatelj! — Na čelu vseh pa seveda dr. Kolarič! Moj prijatelj je . . . po

HENRIKA ŠANTEL: BAJAZZO.

nosen sem nanj . . . oh, to je mož! — kako je govoril, krasno!"

"Gospod profesor, ali ga prinesem še pol literčka?"

Natakarica Malka je položila svojo, preko lehti golo roko profesorju rahlo in nežno na ramo ter se ljubeznivo smehljala. Bila je velika, močna črnka, kakor ciganka svetločrnih las in bronasto se sveteče polti.

"O Malka!" je vzdihnil profesor in jej po ložil svojo roko na močne boke. "Koliko jih pa že imam, srček?"

"Šele tri, gospod profesor!" se je zasmejala natakaraica ter se pritisnila s svojim okroglo-udnim životom h Kodru. "Še enega boste, da bodo dvojčki, — kaj ne?"

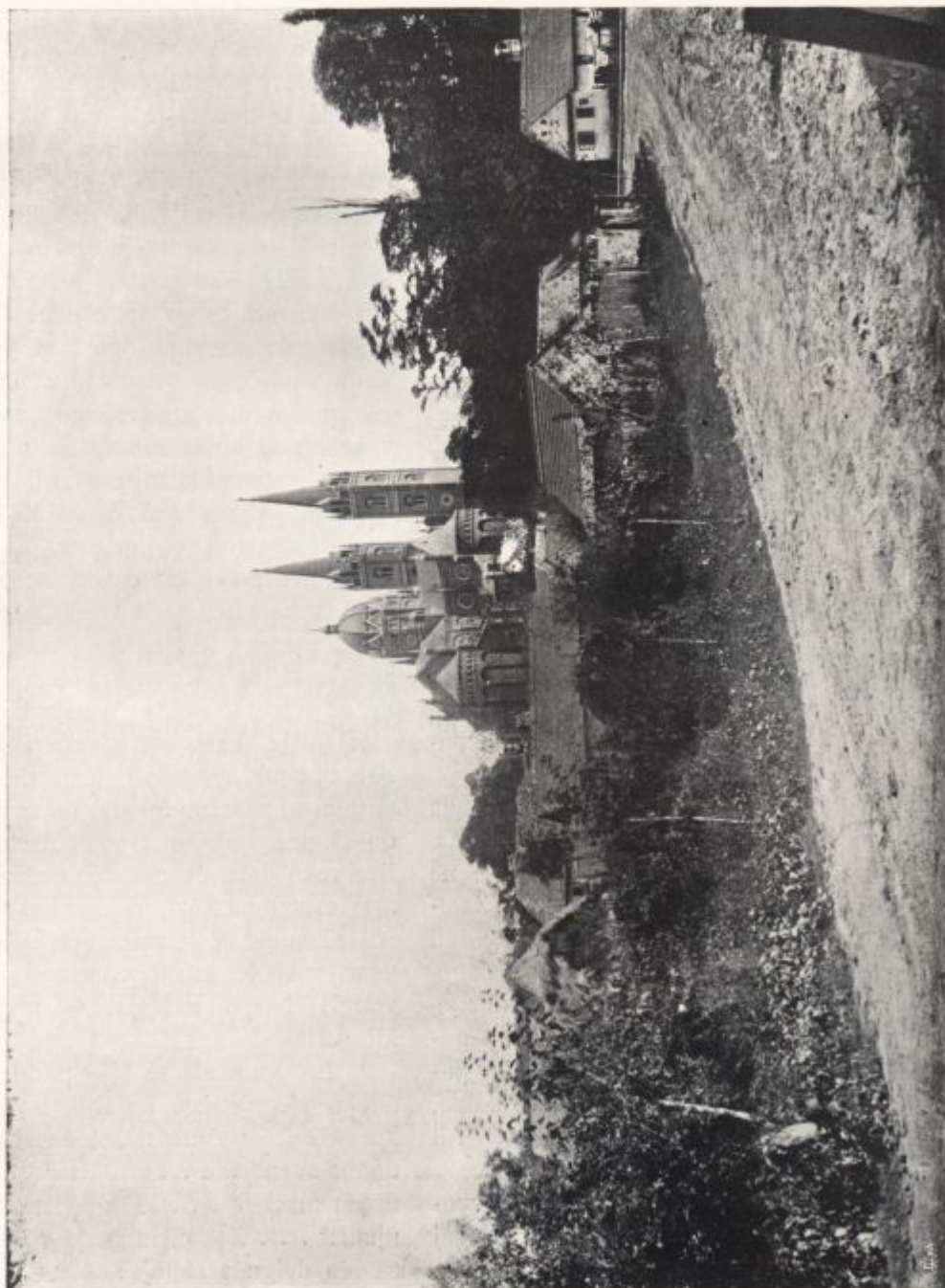
"Dà, dà, še enega, dušica . . . oh, Malka!" Roka mu je zdrknila navzdol, natakaraica pa se je zasmejala zvonko in odhitela s steklenico.

"To je dekle, oh!" je vzklikal profesor in odsotnega duha zrl v svojo čašo. "Ko so trojanski starci videli Heleno, so postali nervozni . . . hehehe! . . . in človek niti starrec še ni! Moj bog, ženske imajo čudovito moč!"

Čmerni profesor je začel jecljaje govoriti neumnosti, postajal je čimdalje živahnejši in zgovor-

nejši; lovil je Malko za krilo, jo stiskal za golo roko ter ji šepetal na uho . . .

Zemljč je vstal in prisedel na drug konec mize; intimno občevanje profesorja z natakaraico ga je ženiralo, žalilo njegova čustva ter ga polnilo s studom in srdom. Zdelo se mu je, da gleda očitno nasilstvo proti sužnji, ki se mora smehljati, dasi žali njeno žensko čast javno pijan starikav pohotnež; vedenje profesorja se mu je zdela krivična podlost, ki jo mora natakaraica molče prenašati, ker se ji zaradi svojega kruha ne sme upirati in ki je tolikanj ostudnejša, ker izvršuje to podlost v pričo velike družbe odgojitelj, ki v svoji treznosti pač s celotsko pedantnostjo

DJAKOVO: STOLICA J. J. STROSSMAYERJA.

vzgaja slovensko mladino, v svoji pijanosti pa se vede kakor perverzen menih.

Iz sosednje sobe je zadonel takrat bučen surov krohot, in cvileč ženski glas je zajeknil kakor pisk lokomotive.

„O, pustite me . . . to je strašno!“ je vikala natakaričica Mici, majhno okroglo dekletce velikih modrih oči in zlatorumenih las, ki jih je imela spleteno v debele kite in zložene na glavo kakor krono. „Ne, nikar . . . prosim! . . . Ali hudič prokleti!“ Natakaričina dlan je glasno tlesnila po licu gosta, ki je za hip prestrašen otrpnil, tovariši so se še gromkeje zakrohotali, Mici pa je bežala razmršena in razburjena v kuhinjo.

Tedaj so se odprla vrata in v sobo sta stopila omahujočih korakov pristav Slavec in lajtnant Ditrich.

„Kje pa je dr. Kolarič? je hinavsko vprašal Slavec, prisedši k Zemljiču. „Ali je doma?“

„Gospod doktor podpisuje pisma v posojilnici,“ je odgovoril Zemljič; „potem pojde v gledališče.“

„Gospa pa je bolna, kaj ne?“ je poizvedoval lajtnant . . . „Pri pogrebu je ni bilo.“

„Dà, prehladila se je bajè . . . tako mi je vsaj pripovedovala Vida . . . gospodična odgovoriteljica.“

„Ali si videl!? Saj sem vedel! Hehe! Uganil sem!“ Pristav se je hudomušno smejal. „Kadar je Olga bolna, je Zorè vselej srečen!“

„Pijva!“ je dejal lajtnant in sunil pod mizo svojega prijatelja, češ naj molči.

„Oh, ta Kolarič je osel — osel!“ je vzdihoval pristav. „Bog živi take osle!“ in dvignil je čašo.

Ditrich, ki je bil treznejši, se je vznemirjen nagnil k blebetavemu tovarišu in mu pošepnil na uho. Pristav pa se je začudil in se z izbuljenimi očmi ozrl na Zemljiča.

„Hudiča, res je . . . saj ste vi tukaj! Toda to ostane med nama, gospod . . . čisto med nama, kar ste slišali! Saj ste mož . . . značaj, — ne pa baba!“ In pomaknivši svoj stol tesno k Zemljiču, je šepetal Slavec: „Sicer pa niste slišali menda nič novega. Po strehah že vrabci čivkajo, da ima dr. Zorè s Kolaričevko intimno razmerje, o katerem edini soproj ničesar ne slutiti! In govori se, da se godi Zoretu baš tiste dneve posebno dobro, kadar je gospa Olga tako bolna, da mora odhajati iz hiše dr. Kolarič sam! Ali niste vi še ničesar opazili?“

„Jaz? — Jaz ničesar! V privatne zadeve svojega šefa se sploh ne vtikam, in če bi bil kaj opazil, ne trosil bi tega po mestu.“

Z odkrito ogorčenostjo je zavrnil Zemljič blebeteča, a ta se za to ni brigal. Kakor da ni razumel Zemljičeve graje ali kakor da je docela otrpel za takt in diskretnost, je z naslajanjem blebetal dalje:

„V pravi hlev ste zašli, gospod! Kolaričevka ima vsakega pol leta družega čestilca, in Kolarič ne pušča v miru nobene ženske, do katere le more! Nobena dekla ni varna pred njim, njej pa so smeli dvoriti že najrazličnejši moški — častniki, suplentje, študentje, koncipijentje! Vsakdo jej je dober, da ima le čedno suknjo in čeden obraz. Kolarič pa vsega tega počenjanja svoje žene ne vidi ali pa se dela slepega, da ima sam pri tem večjo svobodo. Prava Sodoma in Gomora, gospod!“

„In vendar ste stalen gost v Kolaričevi hiši, — čudno!“ S strupenim naglasom je izgovoril Zemljič te besede in z vso silo se je zadrževal, da ni zabrusil opravljevcu v obraz: „Podli hinavec! Zakaj zahajaš v hišo moža, ki ga blatiš, zakaj se delaš prijatelja človeku, ki ga baje zaničuješ? — zakaj poljubljaš roko dami, ki se ti baje studi? Ako govoriš resnico, povej jo Kolariču samemu in ga opozori na sramoto, ki grozi uničiti mu socialni ugled in rodbinsko srečo! Toda ti blebetaš z namenom, natolcuješ hotoma, ker imaš vžitek pri svojem opravljanju rodbine, v katero se hodiš zabavati in popivati!“ In takoj se mu je porodila misel: „Ali se ta kreature le maščuje? Ali ga vodi zavist ali osvetljivost?“

In spomnil se je prizora, ko sta sedela Slavec in Ditrich poleg odvetnice, se jej z bliskajočimi očmi laskala ter pasla svoje poželjive oči na prelestih njenega telesa. Na obrazu se jima je takrat brezstidno ščeperilo pohotno hrepenenje in v dušah sta pač gojila le najnižkotnejše želje. In videl ju je, kako sta odvetnici koprneče poljubljala obe roki ter se jej smehljala kot zvestoudana suznja, ki ponižno čakata, da se jima odpro vratca do Olgine ljubezni . . . Kužek, ki je pravkar lizal roko, laja, dviga svojo nožico in spušča svoje zaničevanje na roko, ki je še mokra od pasje slin!

Zemljič se je trpko smehljaj. „Taki so Slovenci!“ si je mislil; „hinavski, licemerski, zavratni! Nikjer značaja, — nikjer poštene odkritosti!“

In spomnil se je pridige dr. Kolariča, široko stegnjenega na zofi, s cigaro v ustih in s steklenico na mizi: „Slovenska družba je podobna zverinjaku volkov, lisjakov, podlasic, hijen, divjih mačkov . . . le kraljevskih levov ni med njimi!“ . . . Zaskalelo ga je v duši, ko se mu je za hip dvignila slutnja:

„Dr. Kolarič ni pretiraval, — on je govoril resnico, in jaz — jaz sem bil v istini optimističen fantast!“

In srcé mu je zadrhtelo, ko se je spomnil Kolaričevega prorokovanja: „Tudi vi, mladenič idealist, tudi vi postanete — kultura, zver . . . sicer vas požró vaši mili rojaki!“ —

Prof. Kodru je sedela Malka na kolenu in brodila s svojimi prstki po njegovi bradi; hudo-mušno se je smehljala in se pritiskala k njegovim prsom: „Oh, rada vas imam, — res, naj-rajši!“

„Ali mene pa nič?“ je vpraševal lajtnant Ditrich. „O, Malka, dušica!“

„Vas že ne . . . saj imate drugo! Vi ne-zvesti!“ Malka se je oklenila profesorja še tesnejše okoli ramen in se rahlo zibala semtertja. „Samo gospoda profesorja imam rada, — vi pa imejte svojo igralko!“

„Jaz? — igralko?“ se je čudil lajtnant. „Das ist ja reizend! Ali mislite gospodično Tkalčevó? — O, o, to ima moj prijatelj! He, brani me, Slavec!“

„Oba jo imata, — saj mi je vse povedal gospod dr. Zorè! Oh, sram vaju bodi!“

Ditrich in Slavec sta se naglas zasmejala, Slavec pa se je takoj nato razjezil:

„Malka, dr. Zorè je šema, klepetulja! Kaj bo opravljal druge, ko ima sam dovolj blata pred lastnim pragom! Tak parasit zakonov . . .!“

„Pusti ga . . . lass ihn schwätzen! Ne-voščljiv je . . . grüner Neid, sonst nichts! Še en liter, Malka!“

V gostilni je zavladal zagaten vzduh, da je človek jedva sopesl. Gosti dim je polnil sobe od tal do stropa, skeleči smrad potečih se teles, kisajočih se polivk, razlitega vina in piva je ležal na pljučih kakor mōra. Krik in vik je postajal vedno divjiši in razbrzdanejši. Gostje niso mogli več govoriti, nego so upili in njih smeh se je izpremenil v surov krohot. Povsod rdeči, zabuhli obrazi, stekleno sveteče se oči, široke geste in viharina objestnost! Tla so bila pokrita s čiki cigar in cigaret in z miz se je cedilo in mešalo na tleh v velikih lužah pivo in vino.

Dvoje pevcev je pograbilo nakrat natakario Mici, ki se je vreščaje otepavala in brcala, da so ji letala krila po zraku; siloma sta jo posadila med trumo polnih čaš, ki so žvenketaje padale z mize, ter jo krohotaje držala kakor v škripcu. Tovariši pa so obstopili skupino ter zapeli z zanosom: „Venček na glavi se bliska iz kitice . . . slovensko dekle!“

Zemljič se je kradoma odpravil iz gostilne, kjer je vse divjalo in kričalo.

„Lahko noč, gospod . . . pa še kaj pridite! ga je vabil v veži mali, tolsti Kolesnik, ki je po-mežikoval z levim svojim očesom, polovico manjšim od desnega. „Oh, kako veseli so nocoj go-spodje! . . . Škoda, da manjka najveselejšega — ubogega Korbarja!“

„Lepo smo ga pokopali . . . saj je to zaslužil revež!“ Zemljič si je oblačil zimsko suknjo.

„Dà, zaslužil si je vsaj lep pogreb! Oh, malo je to! No, no, dr. Kolarič ga je pognal v smrt . . .!“

„Kaj pravite? Ni mogoče — dr. Kolarič?“

„I no, dà! Spravil ga je na boben, in jutri dopoldne prodadó ubogi udovi Korbarjevo zapuščino do zadnje police. O, dr. Kolarič je znan; pijavka ne odneha, kadar začne! Sicer pa je na grobu — pravijo — lepo govoril . . . Menda je bilo oderuhu vendarle malo hudo!“

„Lahko noč, gospod Kolesnik!“

Po Zemljiču je kar zagorelo; silna presenečenost, strah, sram, obup so ga napolnili mahoma, da je bežal po ulicah, kakor bi ga podila slaba vest zločinca, — bežal je kakor bi hotel uteči grozni nevarnosti, ki ga drži s tisočeriimi rokami ter ga hoče strmoglaviti v prepad sramote in podlosti . . . Ali je resnica, da je bilo vse njegovo vzvišeno, svetega spoštovanja polno mnenje o domovini in njenih voditeljih le smešna iluzija, porojena v duši nezrelega fantasta, ki gleda le cvetje na grobeh, a ne vidi gnilobe v njih? Ali je v istini vse okoli golo sleparstvo, zavito v rodoljubne fraze, — egoizem, našemljen v lažnjivo masko idealizma? Moj Bog, kakšen pa je ta narod . . . kakšni so njega vodje, ako sta govorila Slavec in Kolesnik le polovico resnice?! —

Na nebesu je plavala luna in vse ulice, bele v svežem mehkelem snegu, so se kopale v bledorumenem soju. Ah, prav kakor one noči, polni čara in zimske prelesti, ko se je vračal — navdušen, ponosno dvignjene glave, zmagovito in podjetno se smehljajočih lic — s prvega sestanka na plesu narodne inteligence . . . in vendar kakó vse drugače! O tepec, ki si poklekal v hlevu, ki si mislil, da je svetišče! — o bedak, ki si videl bisere, kjer je bilo le smradno blato!

In hipoma mu je prišla misel: „Beži! — beži! Še je čas, da otrešeš prah s svojih črevljev ter se vrneš, odkoder si prišel! Beži iz tega brloga zveri, sicer postaneš sam njim enak — kultura, zver . . . volk, hijena ali vsaj krvoločna in zavratna podlasica!“

A domislil se je: „In Vida? — Moja Vida, naj ostane v tej gnusni jami samogoltnosti, v družbi teh pohotnežev in pijancev sama? Sama! Ostavi jo naj, jedva da jo je našel? — sedaj, ko je mislil, da drži srečo že za roko ter jo obdrži zase in zanjo? — Pobegne naj bojazljivo od nje, ki jedva čaka, da jo reši on, ki mu zaupa z vsem srcem in s prekipevajočo ljubečo dušo? Ne, tega ne sme storiti . . . ubil bi jej vero vase in jo izgubil za večno!

Dospel je pod okno, kjer so spali Kolaričevi otroci — dva 5—6 let stara dečka in nekoliko starejša deklica — in Vida. Nehoté se je ustavil . . . zastrto je bilo le eno okno . . . ter je pogledal v sobo. Na treh posteljicah so v snežnobelih srajčkih klečali otročiči, držali pred sabo

sklenjene ročice in molili. Deklica je govorila počasi in glasno molitvico, dečka pa sta govorila za njo ter zamišljeno vpirala oči v Vido, ki je klečala pred njima in molila . . . In otroci so se prekrizali in legli v postelj.

„Lahko noč, gospodična!“

Vida se je nagnila preko deklice in jo poljubila na čelo.

„Lahko noč, Olga!“ In poljubivši dečka, je dejala: „Lahko noč, Ivan — Boris!“ Nato je vpihnila luč.

„Lahko spavaj, Vida — ljubica, dušica!“ je šepetal Zemljčič . . . nakrat mu je postalo zopet mehko in nežno pri srcu in zopet je dvignil srečen in vesel svojo glavo . . .

(Dalje prihodnjič).

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Primož Trubar. Zgodovinska epska pesnitev. Napisal A. Aškerc. V Ljubljani, 1905. Založila Ig. pl. Kleinmayr & Ferd. Bamberg. 2 K.

Verska reformacija na Nemškem je namah pretresla s tako silo slovenske pokrajine kakor do danes še noben pojav inozemstva. Bile so pa tudi verske razmere pri nas še škandaloznejše kot drugje; saj med Slovenci službujoči duhovniki večinoma niti poznali niso jezika njim v pouk izročnega ljudstva in to vse je naravnost vpilo po prevratu. Vendar pa je temu mogočnemu vplivu največji vzrok dejstvo, da je veliki čas našel tudi velike moze, ki so bili zmožni in voljni, po Lutrovem in nemških humanistov vzgledu upreti se tedanjim verskim izrodkom in praznoverju ter prenesti svobodo vesti in duha tudi na slovenska tla. In da bi svoj smoter tem lažje dosegli, delali so prav tako kakor njihovi somišljeniki na Nemškem, posluževali so se namreč v govoru in pismu domače besede. Njih namen seveda ni bil, da bi narodno prebudili svoje rojake, in tudi biti ni mogel, ker je bila v tistem času narodna ideja še neznana. Vendar pa je značilno dovolj, da svojega delovanja niso omejili samo na slovenske pokrajine, ampak so ga raztegnili na vse Jugoslovane. Sicer pa je vseeno, s katerim namenom da so delovali; glavna stvar je pač, da so nam ustvarili književnost, pokazali, da imamo tudi mi Slovenci svoj jezik, in vzdramili kolikor toliko katoliško duhovščino iz letargije; kakor je vseeno, s kakim namenom je odplul Krištof Kolumb iz paloškega pristanišča; glavno je, da nam je odkril nov del sveta. Je li to namerjal ali ne, to je postransko.

In med velikimi slovenskimi možmi, ki jih je našel oni veliki čas, je največji „naš rojak heroj“ — Primož Trubar. In ako imamo Slovenci sploh kakega heroja, tako je to gotovo Trubar. Menda vendar ne bomo smatrali za heroja samo tistega, ki prihaja šele čez potok prelite krvi do zmage svojih vzorov, ali pa samo onega, čegar večkrat neznatno zgodovinsko osebo je narod po svoje idealiziral. Sicer pa bogve, ali bi tudi Trubarja ne opevale narodne pesmi, ko bi

ne bil heretik, čegar spomin v ljudstvu je pač z vsemi silami zatirala katoliška duhovščina.

Kakor pa hrani protestanska doba sploh marsikak zanimiv sujet povestim in novelam, tako markantna osebnost Trubarjeva naravnost izzivlja k pesniškemu obdelovanju. Seveda mora novelist, oziroma pesnik, ki si poišče snov v tej dobi, imeti razun drugih umetniku potrebnih lastnosti vočigled naših smešnomalenkostnih razmer tudi precejšnjo porcijo poguma. Kajti pripravljen mora biti že vnaprej, da planejo naši moderni Pavški takoj s kolom po njem, ako se drzne opevati tega ali onega moža izmed slovenskih protestantskih mučnikov. In tako vidimo, da sta se res tudi le najbolj neustrašena književnika slovenska, dr. Tavčar in Aškerc, osmelila poseči po snov v to dobo, prvi za novele, drugi za balade in pa za ravnokar izišlo epsko pesnitev „Primož Trubar“, napisano v spomin bližajočemu se štiristoletnemu jubileju Trubarjevega rojstva.

In če leposlovje nima samo namena, čitatelje zabavati, ampak jih tudi buditi, tako se mora to najnovejše Aškercovo delo vkljub nekaterim nedostatom imenovati velepomembna prikazen v naši književnosti.

Oglejmo si ga torej podrobneje!

Na čelu pesnitve je prolog, obsegajoč apoteozo Trubarja. Jedro vsebine je, da je Trubar velik, ker je vse svoje življenje žrtvoval svojim idealom. Nato sledi pesnitev, pred katere prvim spevom so štiri značilni izreki Trubarjevi. Pesnitev sama je razdeljena v petnajst spevov, ki se v njih mestoma s prav vznešenimi besedami opeva življenje in delovanje Trubarjevo. In sicer spev I. nam predstavlja diskantista kaplana Trubarja v razgovoru z blagim podpornikom svojim, s tržaškim škofom Bonomom, od katerega se je prišel posloviti za odhod na svojo novo službo v Celju. Izvemo pa tudi nekaj podrobnosti iz njegovega dosedanjega življenja.

II. Prizor med sejmarji v Celji, ki tožijo:

„Mašniki

za nas so sila dragi“,

in hvalijo mladega pridigarja Trubarja. Ta se nahaja z baronom Ungnadom, glavarjem celjske grofije, pri lekarnarju

Klausu v gosteh. Vsi trije, vneti pristaši nove vere, se posvetujejo, kako bi jo uspešno širili med nevednim, praznoverju udanim ljudstvom. Ungnad tudi naznani Trubarju, da ga je vsled njegovega govorniškega talenta poklical ljubljanski škof Ravbar za pridigarja v Ljubljano. Ko Trubar govori ves navdušen o svoji vzvišeni nalogi, ki ga še čaka,

„Klaus, njegova žena in baron
Ungnad — vsi gledajo zamišljeni
v kaplana Trubarja razvnetega.
Najbolje pa zamaknjena je vanj
lekarnarjeva šestnajstletna hči,
prelepa Barba s črnimi očmi.“

III. V Ljubljani zasluje Trubar kot izboren pridigar. V cerkvi sv. Lizabete očitno nastopa v svojih propovedih kot nasprotnik papizma. Od dne do dne raste število njegovih somišljenikov, ki nekoč pretepejo meniha „odpuskarja“, ki mešetari z odpustki:

„Sto dni, za groš srebrn, sto dni, sto dni!
Odpustki! Prav po ceni, prav po ceni!“

IV. Deset let pozneje, ko je ostavil Trubar Celje, ga vidimo kot župnika v Loki pri Zidanem mostu v razgovoru z Barbo, katerej obljublja zvestobo in zakon:

„Ljubila pa ne bova se na skrivnem
in hlinila ne bova se pred svetom . . .
Pokaj? Kaj ni ustvaril modri Bog
moža in ženo? Vcepil jima ni
ljubezni svoje v dušah stvarnik sam?“

V. Trubar, kanonik ljubljanski, praznuje z ožjimi prijatelji svoj god. Tukaj v prijateljskem krogu izpove, da se je namenil preskrbeti Slovincem prevod svetega pisma:

„Zakaj bi tudi človek naš ne bral
v jeziku materinem biblije?“

Škof Urban Tekstor ga pozove k sebi in mu naznanja, da mora iz Ljubljane v Šent Jarnej na Dolenjsko.

VI. „Kaplan Šentjanški, dolgi Filip Straus“ in „njegov prijatelj, Janez Varaždin“ sestavljata v desetih točkah obtožbo proti Trubarju in deveta točka se glasi, da je Trubar heretik tudi zato, ker namerja prevesti biblijo na slovenski jezik:

„Že misel o prevodu biblije
na jezik naš je huda herezija!“

Priznava pa, da je katoliška duhovščina sama kriva, da se nova vera tako hitro širi:

„Peccavimus! Leni smo bili vsi,
premalo brigali smo se za ljudstvo!“

VII. Jurič Jurič prijezdí ponoči v Šent Jarnej in obvesti Trubarja o nevarnosti, v kateri živi. Pregovori ga, da pobegne.

VIII. Trubar, župnik v Rotenburgu, pripoveduje svoji mladi ženi Barbi o begu iz domovine. V Rotenburgu je zastavil prvič pero, da preskrbi Slovincem prevod svetih knjig v domačem jeziku.

IX. „V Ljubljani se prikazalo je čudo“, prve slovenske knjige so prišle na Kranjsko. Pogovor med Rokavcem in Juričičem, katerih slednji pravi:

„Zakaj pa niso pisali papisti
domačih bukev? Vidiš, to je tisto!
Zakaj pa pred Kolumbom nihče drug
Amerike ni našel bil poprej?
No, jeden mora biti vselej prvi —
in tisti prvi bil je tam Kolumbus!“

Latomus naznanja, da so deželni stanovi povabili Trubarja v Ljubljano. (Konec prih.)

Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini 1878. Ob petindvajsetletnici bosenske zasedbe spisal Jernej pl. Andrejka. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. I. snopič. 1904.

Razpravlja o Vojanovih pesmih, se je v zadnjem času opetovano poudarjalo, da moremo zabeležiti razmerno lepo število imen slovenskih častnikov, ki se niso poslavlili le na polju bojne slave, marveč bodo zavzemali tudi v naši književni povestnici vedno častno mesto. Mej vsemi temi imeni smo vendar zaman iskali moža, čegar zasluga bi bila istovetna z ustanovitvijo slovenske specifično vojaške književnosti, ki je bila doslej, če izvezemo nekaj malo manjših sestavkov, popolnoma tuja v naši literaturi. In čudno to! Saj lahko smelo trdimo, da ga ni naroda v širni mnogorodni naši državi, katerega bi bil vladarjevo povelje večkrat poklicalo pod zastavo, kakor naš mali narod, da ga ni ljudstva, čegar sinovi bi se bili, postavljeni vedno v prednje vrste, borili z večjo hrabrostjo in samozatajevanjem kakor Slovenci. Da nismo za brezprimerno svojo požrtvovalnost prejeli od zgoraj nikdar zasluženega plačila, smo se itak navadili; ali navzlic naši zloglasni nevhvaležnosti napram lastnim rojakom je bil vedno s trpkimi občutki opaževan pojav, da niti sami nismo znali prav ceniti junaštva svojih rojakov, da ga nismo otemali pozabljenosti in slikajoč ga z živimi, a resničnimi barvami klicali glasno: „memneso ton Atenaion“. Bili smo le preveč vajeni, antipatijo do politične smeri vojnih operacij, pri katerih so sodelovali naši rojaki, presajati na vojake. In tako so bili doslej slavni vojaški čini našega naroda, izpričujoči njegovo hrabrost, lep del njegove moralne sile, s prav malimi izjemami izročeni večni pozabljenosti. Edino le junaštva nekaj malo mož slovenskega rodu, ki so se povzpeli do visokih vojaških dostojanstev, nam je tuintam opisal kdo. Ali hrabrost naroda kot takega doslej še ni našla svojega glasnika. Nevenljiva zasluga gardnega ritmojstra Jerneja pl. Andrejke ostane brezdvombeno, da nas je v svoji knjigi: Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini 1878. opozoril na te nedostatke. In ne le to! Pl. Andrejka je za svojo dobo s svojo knjigo iste tudi odstranil. Položil je lep temelj slovenski vojaški literaturi, junaštvu svojih rojakov pa je postavil spomenik v slovenski književnosti v srcu Slovencev, trajnejši od onega iz bron, ki ga želi svojim padlim sobojevnikom v Novi Avstriji.

Kak drug namen podtikati g. pisatelju, — kar se je že tudi zgodilo — hočemo pripisovati raji nepoznavanju rodoljubnega g. pisatelja, nego kaki drugi lastnosti; tudi tukaj ne smemo pustiti v svojem slovenskem srcu zatemniti resničnega slovenskega junaštva od morebitnega namena, katerega je bilo posvečeno.

Pl. Andrejka je bil sobojevnik v Bosni, sam bosenski junak. Iz svojih zapiskov in poročil svojih tovarišev ter drugih zanesljivih virov je sestavil ob lanki petindvajsetletnici zasedbe knjigo, katere prvi snopič je že tak, da moramo reči, da bo ena najlepših, kar jih je doslej izdala Mohorjeva družba. Kratko in razumljivo nam v prvem snopiču razlaga najprej zadnje vnanje povode krvavega plesa v Bosni in Hercegovini ter nam nato z živo plastiko očividca ne opisuje vse zasedbe, marveč, kar zahteva namen dela, le one operacije, ki so jih izvršili slovenski polki št. 22, 7, 47 in zlasti 17, v katerem je služil tedaj pisatelj kot poročnik.

Pripovedovanje je vseskozi nenavadno zanimivo, nikjer in nikdar utrudljivo. Opis vojnih operacij in vojaških činov prepletajo interesantni geo- in etnografski podatki in prizori, v katerih nastopa prototip slovenskega vojaka, sluga Pipeca, ki se odlikuje s svojim, sila ljubeznivim, dobronamernim

pristnoslovenskim humorjem. Ta humor priča, da si je pisatelj ohranil gorskoslovensko srce in mišljenje. „Bosanske češplje“ so v tem oziru pravi biser. Posebno pohvalno moramo omeniti poljudnost pripovedovanja, s katerim opisuje pl. Andrejka tudi zgolj vojaške operacije. Končno ne smemo pozabiti prisrčnosti in velike ljubezni, s katero proslavlja ritmojster pl. Andrejka ne le junaštva častnikov, marveč tudi vsakega posameznega prostaka.

Zlasti v tem pogledu se Andrejkino delo zelo odlikuje od podobnih častniških del tudi drugih narodov.

Jezik je pristno naroden, pravilen, dikcija priprosta, neprisiljena. Skratka: knjiga je pravo narodno delo v najlepšem pomenu besede; edina svoje vrste v slovenski književnosti, za katero moramo biti g. pisatelju resnično hvaležni.

Knjigo krasi mnogo lepih ilustracij, mej temi mnogo originalnih skic, katere je narisal slavni vojaški slikar Pipich po pisateljevem navodilu. Nekateri skice bojnih dispozicij, ki so vzete iz del generalnega štaba, so velike vrednosti za lažje razumevanje bojev.

Dr. Omikron.

Tretja zbirka učnih slik po podanih hospitacijah krškega in litijskega okraja. Izdal Ljudevit Stiasny. Tiskal L. Šeber v Postojni. Cena 1 K 50 h. — Knjiga je sad hospitacij, ki so bile prva posledica vpeljave formalnih učnih stopenj pri pouku. Podaja nam 18 učnih slik, ki so vse vrejene po znani teoriji teh stopenj, kot vvod pa je izdajatelj pridelal razpravo 25 slikam v Žumerjevem-Razingerjevem abecedniku, ki je izšla l. 1891. in 1892. že v „Učiteljskem Tovarišu“. Ker se jezikovni pouk v 1. šolskem letu naslanja na pisalno-čitalno metodo, ki je spočetka sestavna, pozneje razstavna, treba učitelju v svrhu izvajanja glasu izvesti učenec primeren stavek; iz tega iščejo besede, zlog in glasnike. V ta namen mu služijo kratke, drobne, otroški nu obzorju prilagajoče se povestice, ki pouk zelo oživljajo. Iov povestic se mora naslanjati na podobico v abecedniku, ki jo hočemo obravnavati. Nekateri teh povestic pa so ali predolge (št. 3, 5, 6, 8, 11, 12, 15, 18), ali za prvo šolsko dobo pretežke (št. 19, 21) zaradi izrazov, ki jih treba še na višji stopnji temeljito razložiti, n. pr.: beznici (str. 14), Hrvaško, Kranjsko (str. 15), petek - svetek, skruniti (str. 23), žlahtnik, plemič (str. 29) i. d. Pomisliti treba, da imamo pred seboj deco, ki je jedva prestopila šolski prag, ki je boječa in nezaupna, in katere duševno obzorje še ni razvito. Zato naj bi izdajatelj povesti v novem natisku skrajšal in jim dal lahek, te stopnji primeren slog. — Drugi del obsega 17 učnih slik, k temelje na formalnih učnih stopnjah.

Ta zbirka učnih slik nam ne ugaja toliko zaradi osnivanja učiva po formalnih stopnjah, kolikor zaradi mnogovrstnosti zbranega učiva. O metodični vrednosti posameznih učnih slik tu razpravljati ne dopušča prostor; splošno lahko trdimo, da so se pisec posrečile. Najlažje in najlepše se dajo take učne slike „kovati“ pač iz realne učne snovi. Nove so učne slike iz risanja, ki imajo v boljše pojasnilo dodanih 7 risarskih prilog. Ker se iz teh takoj razvidi metodično postopanje v tej stroki, ki lahko in gotovo dovede do stavljenega smotra, nam te še najbolj ugajajo. — Knjigo priporočamo. —ol—

Biskup Jos. Juraj Strossmayer je praznoval minolega meseca svoj 90. god. Veliki slovanski mož in veledušni mecen jugoslovanske umetnosti in prosvete je dobil v svojo stolico Djakovo nebroj čestitk, med njimi čestitke kralja Petra in češkega parlamentnega kluba, vsi Slovani pa so mu želeli še dolgo vrsto let zdravja! Tudi „Slovan“ se pridružuje tem čestitkam s skromno željo, da bi nam dala usoda vsako stoletje vsaj po — enega Strossmayerja!

M. A. Šimáček: Dvoji láska (Dvojna ljubezen.) Roman. „Dolgotrajna bolezen otopi bolečino — dolgo upanje otopi radost“, piše Octave Feuillet v nekem svojem romanu. Tudi ljubezen, ki mora dolgo čakati, odcveta, vene in se končno brez moči in svežosti ustavi pri cilju, če morda ne usahne, še preden je dospela do njega. Naporna borba za existenco, čim dalje bolj dolgo trajajoča doba življenske priprave, socialne, finančne in fizične ovire, — vse to rodi tiste maloupe pojave dolgotrajne neutešene ljubezni. Ti pojavi imajo globokejši socialen pomen; zato je treba delikatne roke umetnika-psihologa, da jih prouči ter jih umetniško predoči v njih razvoju. M. A. Šimáček, ki je poznan že s celo vrsto svojih prejšnjih del po spretnosti v psihologični miniaturi, osobito pa v svojem velikem obsežnem romanu Štěstí (Sreča), kaže se v romanu Dvoji láska iznova zrelega psihologa, pesnika in pripovedovalca finega okusa. Uradnik sladkorne tovarne, Jožef Lužný, se ima odločiti med dolžnostjo, ki ga veže na starikavo dekle, ki mu je obljubil zvestobo in zakon, ali med mlado, svežo, mično mladenko, ki si je pridobila nehoti in brez nakan njegovo iskreno nagnjenje. Vse tri osebe so docela čisti značaji. Narava zahteva vzlic njih trdnim sklepom svojo pravico, trga stare vezi ter spaja nove. Konflikt je tem lepši, ker osebe, ki so sicer pripravljene zatajevati se, žrtvovati in trpeti, v borbi z naravo vendarle onemorejo. Ozračje sladkorne tovarne, iz katerega je Šimáček izbral že nebroj svojih izbornih slik, je v romanu „Dvoji láska“ povzeto od druge strani kakor navadno; to je ozračje uradniških družin, ki jih slika pisatelj v zanimivih detajlih.

A. Z.

Dr. Alois Lang: Buddhismus. Založil R. Papoušek, knjigotržec v Mor. Ostravi. 1904. Cena K 3.—. Znamenit spis znamenitega češkega učenjaka, ki bo vsakomur dobrodošel, ki se zanima za verska vprašanja; zato ga najtoplejše priporočam. Kdor dela budhizmu propagando, tisti propagira nevaren nauk škodljive smeri. Veliko jih je zdaj, ki se prasujejo, kdo naj jim je vodilo: ali Kristus, ali Buddha? A zopet jih je veliko, ki pravijo: neuter! noben teh dveh, marveč veselje do življenja. Zmota je, ako se kristijanizem zmešava z buddhizmom. Kristijanizem ne samo, da se ni izcimil iz buddhizma, temveč mu je naravnost nasproten. Buddhizem je ekscentričen pesimizem, je aristokratičen nauk, kajti Buddha zametuje nesrečneže, reveže in pohablence, zametuje zločince, zametuje pa tudi žene. Buddha ni prišel k ubožcem in k majhnim, temveč k poglavarjem in omikancem. Njegov strogi nauk je nekoliko ublažilo vzneseno, plemenito čuvstvo ljubezni njegove blage žene Yaśodhāre. V svojih posledicah je buddhizem čist nihilizem: ničesar ne delati, ničesar ne želeči, ničesar ne imeti. Srednjeveški menih je hotel imeti vsaj dušo in Boga, buddhist pa noče ne enega ne drugega, nego želi le ubežati bolečinam življenja. Prav koristno pa je, ako si s pomočjo buddhizma napravimo paralelo o razvoju kristijanizma ter primerjamo sedanje krščanstvo z izvorno njegovo idejo. To-le je namreč gotovo: Buddhov nauk je bil previsok in preglobok ter je bil le njegov nauk. Njegovi učenci ga niso umeli. Buddha je bežal pred materijalizirano, posnovljeno predstavo Boga, a njegovi učenci so ga samega potem povzdignili za boga. Buddha ni poznal ne kulta ne obredov, tudi ni nameraval zgraditi kake verske sestave, temveč je iskal le rešitve od bolečin in od strahu pred smrtjo; njegovi učenci pa so skrpali iz Buddhovih naukov religijo, nakopili so obredov in bogoslužnih prituklin. Ako se torej kaže v sedanjih novoidealističnih strujah kako zanimanje za buddhizem, je to zanimanje zmotno in nasprotno naprednemu časovnemu duhu. Krščanstvo nadkriljuje buddhizem, seveda, če je pravo. Poudarjamo: če je pravo!

Kajti z ničimur neutemeljeni in neopravičeni formalizem in materijalizem sta kriva, da je zdaj, žalibog, že prav malo tistih, ki bi prav in pravo verovali, malo tistih, ki resno iščejo resnice, kolikor se je dá poiskati. Najplemenitejši so še tisti, ki jo iščejo s srcem in umom. n. l.

Dr. Milivoj Šrepel, hrvatski vseučilišni profesor in član jugoslovnske akademije znanosti, plodoviti pisatelj in fini estetik, je umrl 23. febr. po dolgi in mučni bolcni jedva 43 let star. Hrvatsko slovstvo je izgubilo s njim močan steb, „Matica Hrvatska“ pa naodličnejšega sotrudnika. Njegove knjige in razprave so sijajen dokaz Šreplovega finega estetskega čuta. Znamenite so njegove študije v Stanku Vrazu, M. Maruliću, Niemciću in Preradoviću.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Tekom meseca februarja smo videli troje novitet: fino in duhovito zasnovano Donayev komedijo „Gugalnicoljubežni“, ki pa vzlic fini in diskretni igri gđ. Spurne in g. Boleške ni našla razumevanja pri naši, tudi nerazumljivi publiki, — dalje senzačno burko „Rusom na pomoč!“ v kateri se je odlikoval g. Verovšek v izbornem tipu ala „Žane iz Ljubljane“, ter končno Sardouovo dramo „Toska“, pisano specialno za američansko tournée Sare Bernhardove. Na našem odru, kjer ni ne dekoracij, ne kostumov, ne dovolj igralcev, ne komparzov, je delala ta, le z največjim razkošjem in s sijajnim ensemblom včinkujoča drama na nas nekaj tak vtisk, kakor da poslušamo Wagnerjevo orkestralno partituro igrati učenčka z dvema prstoma po razglašenem klavirju... Mislim, da sem dovolj jasn! Osobito v zadnjih dveh dejanjih je bila vsestransko izborna Toska, gđ. Spurna, ta najboljša heroína, ki je bila kdaj na slovenskem odru; docela ustrežal je tudi g. Tišnov (Scarpia), ki je podal psihološko verjeten in markanten tip. — Koncem meseca je gostovala gospa Irma Polakova v dražestni Offenbachovi opereti „Lepa Helena“. Njen zmagujoči temperament, njena čudovito ljubezniva igra in njeno očarljivo, dovtipa in gracije polno, izredno ljubko petje je naše hladno občinstvo elektrizovalo, ter je v nas iznova vzplamtela najgorkejša želja, da bi prištevali to najodličnejšo domačo operetno umetnico kmalu zopet k svojemu ensemblu solistov! c. r.

Slovenska opera. Dne 3. marca t. l. bode 30 let, kar se je v Parizu prvič proizvajala opera „Carmen“ G. Bizeta (roj. 1038 v Parizu, umrlega 3. junija 1875 v Bougivalu). Tudi slovenskemu občinstvu je bila v tej dobi večkrat dana prilika, seznaniti se na domačem odru z Bizetovo glasbo. Pestrost melodike, romantika libreta ter bujni vonj španskega obnebja so neodoljive privlačne sile te opere, in ni ga, mislim, glasbeniško občutnega človeka, ki bi se mu Bizetovo delo ne omililo. Kakor roža, vzrasla na eksotičnih tleh, kakor njen vonj, ki te objame in omami ter ti vzbudi misli, plavajoče v tuje, neznano ozemlje, vpliva ta glasba na slušalca. V letošnji sezoni se je proizvajala „Carmen“ ob priliki gostovanja bivšega zagrebškega prvega tenorja g. E. vit. Camarotte. Gospod pevec je to pot v Ljubljani prvič nastopil na gledališkem odru poleg „Carmena“ še v Verdijevem

„Trubadurju“. Kot pevec oratorija smo ga bili slišali pred nekoliki leti, ko je Hartman dirigiral svojega „Sv. Frančiška“ v „Glasbeni Matici“. Gosp. Camarotta, rodom Italijan, je ostal zvest svoji šoli. Diči ga čisti, nasladni tenor, ki neustrašeno posega v vratolomno višino. Imel je v tej operi mnogo prilike, pokazati svojo umetniško spretnost v petju kantilene in nič manj priložnosti, izkazati se kot rutiniranega, temperamentnega igralca. Lepa igralska svojstva je izkazala tudi gosposdična Stolzova, ki je to pot pela naslovno vlogo. Njen nastop je bil siguran in živ, opremljen z dražestno masko. Od važnejših vlog preostaja omeniti še Micaelo gđ. Klemensove, ki je v igri nedolžnost kmetkega dekleta pogodila prav dobro, in Escamilla, ki je imel v g. Ouředniku izvrstnega zastopnika v pevskem kot v igralskem oziru. Epizodne vloge so se po večini dobro posrečile. Moškemu zboru ne gre oporekati okusnega petja, tembolj se pa

IRMA POLAKOVA: „LEPA HELENA“.

oglašja ta želja pri nežnem spolu, torej pri ženskem zboru! V prvem dejanju niso pred tovarno altistinje več pele, marveč so skoraj kričale kakor razkačene prodajalke na sočivnem trgu.

Jaroslav Foerster.

RAZNOTEROSTI.

Pleterje. Sad samoljubja, ponosa plemenitaške rodbine, ki je tekmovala v bogastvu in vplivu s kronanimi glavami, je bil nekdanji in sedaj prenovljeni samostan kartuzijancev — Pleterje na Dolenjskem. Ustanovnik samostana je bil namreč grof Herman II. Celjan ki je bil spočetka XV. stoletja deželni glavar Kranjske in čegar hči je bila soproga cesarja Sigismunda. L. 1403. je poslal redovniški kapitel h grofu Hermanu svojega meniha Hartmanna, ki je svoj namen tudi dosegel. Hartmann je vodil tudi zidanje samostana. Pod Uskoki se je določila l. 1374 od celjskih grofov nakupljena grajščina Sicherstein za temelj bodočega samostana; l. 1405 je ukazal grof Herman, da se porablja dohodki grajščin Smilinburg in Seldenhofen za troške zidanja, Voditelj stavbe Hartmann pa je moral grofu vsako leto predložiti račune. L. 1406 je potem došla v Pleterje kolonija menihov iz najstarejšega samostana v rimsko-nemškem cesarstvu — iz Zajčkega samostana na Spodnjem Štajerskem. Leto kasneje, na dan sv. Marjete, je izdal grof Herman ustanovno pismo, v katerem je v soglasju s svojimi sinovi, Friderikom, Hermanom in Ludvikom, daroval novemu samostanu grajščino Sicherstein, desetino v Sevnici in Reichenburgu ter tri posestva za desetino žita v Pleterjih, gozd in vinograde, ki leže v višini samostana, potem 23 posestev s travniki, vinogradi, mlini i. dr. v obližnji okolici. L. 1410 se je sestavil konvent in menih Hartmann je postal prior (1411.) Samostan je bil posvečen sv. Trojici ter je dobil ime „Domus s. Trinitatis“. Grof Herman pa je pozneje še iznova obdaroval samostan ter je bil, ko je umrl (1434), v samostanu pokopan. Tudi njegovi nasledniki so skrbeli za redovnike, tako da je bil samostan l. 1456, ko je padel zadnji grof celjski, sila

bogat ter je imel več grajščin ter desetino 300 posestev na Dolenjskem in Sp. Štajerskem. V 16. veku (1595) so prevzeli samostan ljubljanski jezuitje, samostanski inventar pa so prepeljali deloma v Zajčki samostan ali pa v jezuitski kolegij v Ljubljani; le nekaj ga je ostalo v Pleterjih. Zadnji administrator samostana je bil (1595) Primož Jobst (Jošt). Samostan je bil takrat močna, utrjena stavba s stolpi in z oklopnim zidovjem, da je bil varen pred napadi Turkov. Po l. 1773 je prešel samostan v posest verskega fonda, končno pa je bil last rodbine barona Borscha. Kartuzijanci, pregnani iz Francije, so nakupili pred par leti stari grad za 360.000 K ter ga prezidali, postavili dvojne cerkve, več gospodarskih poslopij ter obdali ves velikanski kompleks z visokim zidom. Patri se bavijo z vrtnarstvom in čebelorejo, fratri pa s kmetovalstvom, vinogradarstvom in gospodarstvom. Vse imetje pleterskih kartuzijancev znaša več milijonov. Ali pa bo imela dežela Kranjska od teh menihov kaj koristi, to pokaže bodočnost.

P. pl. R.

NAŠE SLIKE.

Srečko Magolič: **Na Savskem nabrežju.** (Umet. priloga.) Idilski kotiček, ki si ga je izjela Sava v mehko nabrežje med zelenimi vrbami, je eden najljubeznivejših motivov slikarja, ki je podal že toliko lepih pejsažev iz naše domovine. — **Henrika Šantel: Bajazzo.** Izborna, fina risba s črno in rdečo kredo na razskavem papirju! Henrika Šantel, hčerka goriškega profesorja in sestra predsednika dunajske „Vesne“, je bila za svoje krasne slike in risbe odlikovana v Srbiji ter spada med najboljše moderne slovenske umetnice. — **H. Charlemont: Cerkev v Galiciji.** — **Iv. Mrkvička: Metuljčki. Rodopska vila.** (Gl. str. 102.) — **W. L. Arndt: Najboljša prijateljica.** Tip junaškega Srba v Bosni! — **W. L. Arndt: Ivana Kobilčeva.** (Portret.) — **T. Vasiljev: Južno vreme.** — **Djakovo,** stolica biskupa dr. J. J. Strossmayerja. — **Irma Polakova,** odlična slovenska subreta, ljubljenska ljubljanske in zagrebške publike, v ulogi „Lepe Helene“. — **Samostan Pleterje.** (Fot.)

SAMOSTAN PLETERJE NA DOLENJSKEM.

Imam večjo zalogo
vozov vseh vrst.

Vozove izdelujem po naj-
novejši dunajski in pariški
modi; tudi stare vozove
jemljem v račun po visoki
ceni.

FRANC WISJAN

izdelovatelj vozov
Ljubljana, Rimska cesta št. 11.

FRANC ČUDEN
urar in trgovina z zlatnino

Ljubljana
Prešernove ulice 1

Velika zaloga vsako-
vrstnih žepnih in sten-
skih ur ter ur budilnic
itd.

Ceniki zastoj in franko.

JEŽ humoristično-satiričen list z
ilustracijami izhaja prvo in
tretjo soboto v mesecu ter
stane na leto 6 K, na pol leta 3 K; za Nem-
čijo 7 K 20 v, za vse druge države 8 K 40 v.

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov
v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne pred-
mete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po
kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem
in slav. občinstvu svojo največjo, naj-
cenejo zbirko sladčičarskih izdelkov.

fine bonbone,
pecivo itd.

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna

Založna knjigarna

Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno,
Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov
tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.